

Petak, 11. april 2003.

Svedok Morten Torkildsen (Morten Torkildsen)

Otvorena sednica

Optuženi je pristupio Sudu

Početak u 9.18 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA MEJ: Primećujete da kasnimo 15 minuta. Razlog kašnjenju je kašnjenje prevoza optuženog do Međunarodnog suda i to već drugi put ove nedelje. Oni koji su za to zaduženi moraju da imaju na umu određenu odgovornost prema međunarodnoj zajednici. Ako se ovako nešto nastavi, suđenje će da traje duže. Mi ćemo da izdamo nalog Sekretarijatu (Registry) da nam podnese izveštaj o tome, koji će biti dostavljen i sekretaru i predsedniku Međunarodnog suda i onima koji su odgovorni za ova kašnjenja. Izvolite, gospodine Najs (Nice).

TUŽILAC NAJS: Mislim da je sada optuženi na redu da ispituje.

SUDIJA MEJ: U pravu ste. Izvolite, gospodine Miloševiću.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pre svega, gospodine Mej (May), ja sam jutros obavешten da u 8.00 krećem i sve vreme čekam od 8.00. Gospodine Torkildsen (Morten Torkildsen), samo da se zadržimo nakratko na pitanju gospodina Robinsona (Robinson) sa kojim je juče završeno ovde. Naime, koliko sam ja zabeležio, on vas je pitao da li ste upoređivali kakva je pomoć bila 1985. godine ili, na primer, nekih ranijih godina. Vi ste odgovorili da nisu postojali ti entiteti, prema tome, nije bilo nikakve pomoći. Jesam tako, jesam ja dobro razumeo?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, delimično, to je tačno da ti entiteti nisu postojali pa prema tome, ja nisam mogao ni da izvršim analizu

doprinosu uplaćenih tim entitetima. Međutim, iz onoga šta sam pročitao znam da je postojala određena pomoć iz budžeta SFRJ koja je išla u određene oblasti unutar SFRJ.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: O tome se upravo radi, dakle ovo pitanje je sasvim, sasvim opravdano, koje je bilo postavljeno. Da li je vama poznato da je postojao Fond federacije za razvoj nedovoljno razvijenih područja, i to decenijama, u SFRJ?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, čuo sam za to, ali ne znam detalje u vezi sa njim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je vama poznato da je cela Bosna i Hercegovina se smatrala nedovoljno razvijenim delom SFRJ, uz još neke?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ne znam zaista nikakve detalje u vezi sa tim koja su područja smatrana nerazvijenim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, ne znate da je Bosna i Hercegovina u celini se smatrala nedovoljno razvijenom i da je bila primalac te pomoći za, dopunske pomoći za razvoj? A da li znate da je taj Fond federacije za podršku nedovoljno razvijenim delovima SFRJ se formirao oko 50 posto iz sredstava Republike Srbije?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Nemam nikakvih saznanja o tome.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li vam se čini da bi, kada biste uporedili sredstva koja je Republika Srbija kroz Saveznu Republiku Jugoslaviju uplaćivala za pomoć nedovoljno razvijenim delovima Jugoslavije, sa sredstvima koja je izdvajala, da bi to bio značajan podatak, koja je izdvajala u ovome šta vi ispitujete, da bi to bio značajan podatak?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ja zaista ne znam. Moj zadatak kada sam sastavljao ovaj izveštaj je bio da proverim da li je zaista pružena finansijska ili neka druga pomoć od strane Republike Srbije i Savezne Republike Jugoslavije područjima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini koja su bila pod srpskom kontrolom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pod kontrolom UN (United Nations). E sada mi recite, molim vas, pošto evo ovde na strani 4, ja sam juče ovo dobio samo na engleskom, to je ovaj vaš izveštaj...

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću oprostite, ali prekinuću vas jer je ušlo u zapisnik. Vi ste ovaj dokument imali još od novembra prošle godine. Dakle, ako se slučajno kasnije kaže da niste dobili dokumente na vreme, to nije tačno. Dakle, dobili ste ih, ali izvolite nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja vam kažem šta je faktička situacija, a da li je u onih 400.000 stranica šta ja imam bio i ovaj dokument, to ne bih mogao da tvrdim, gospodine Mej.

SUDIJA MEJ: Ali dato vam je do znanja da će ovaj svedok da svedoči. Mi smo raspravljali o prihvatljivosti tih dokaza i doneli smo odluku o tome. Prema tome, bili ste obavješteni, znali ste na vreme da će ovaj svedok da svedoči i znali ste o čemu će da svedoči. Molim vas nastavimo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, dobro, gospodine Mej. Ja samo želim da ovo šta sam rekao uđe u zapisnik, pa mi idemo dalje. Uostalom, to meni ne smeta za unakrsno ispitivanje, samo mi pravi dodatne probleme. Kažete na strani 4, u tački 15, citirate Ratka Mladića i kažete: "Naznačeno u izveštaju u decembru 1992. godine" i tako dalje, i zatim ide citat: "Naša vojska je jedna od retkih u istoriji koja je započela oslobodilački rat na vrlo solidnoj materijalnoj osnovi, pogotovo što se tiče borbene opreme, municije i rezervi hrane". I vi to iznosite, zatim dalje: "Ovo šta je rekao Mladić dodatno je podržala pisana izjava Miloševića u pogledu pomoći koja se pružala vojskama RS i RSK-a". I onda govorite o mojoj žalbi na pritvor koji je bio napravljen na bazi neke iskonstruisane optužbe, a ustvari da bih bio isporučen Hagu (The Hague). Međutim, pošto ste vi čitali sve te dokumente, gospodine Torkildsen, da li se vi sećate, ako se ne sećate ja ću vam pokazati, da se te navodne optužbe, odnosno kako su rekli: "Sumnje o korišćenju sredstava, nenamenskom korišćenju sredstava Savezne uprave carina", da su se one mogle iznositi isključivo na period posle 1995. godine? Iz onih svih materijala koje ste imali, a koje je Pretresno veće odbacilo, ali vi ste izbacili ovo i stavili u svoj materijal da bi podržali tačnost ovoga šta kaže Mladić i povezali sa podrškom koju sam ja navodno na taj način, na taj način izrazio. Dakle, da li se sećate da je u tim dokumentima isključivo reč o periodu od 1995. godine na dalje?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Vi mislite na period kada je gospodin Kertes bio na čelu Savezne uprave carina, dakle period između 1994. i 2000. godine, ako se dobro sećam. Da, tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Mislim na period na koji se odnosi ta moja pismena žalba zbog tog neosnovanog pritvora. Prema tome, to je taj period koji ste sad rekli. Je li tako?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Delom da. Međutim, nisam siguran na koji ste konkretno period mislili u vašoj žalbi na pritvor.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa valjda sam mislio na ono za šta sam bio neosnovano osumnjičen, a to je na bazi izjave koju vi pominjete, a ona se odnosi na period od 1995. godine i u njoj piše da je to od 1995. godine.

SUDIJA MEJ: Nisam siguran da svedok u vezi sa ovim može da nam pomogne. Nije, naime, na njemu da govori ono šta ste vi mislili. Primećujem na osnovu izjave koju ste dali, to je dokazni predmet 427, tabulator 3, izjave koju ste dali istražnom sudiji da mislite na istragu koja se vodila protiv vas gde se kaže da ste vi podstrekivali, ohrabivali službenike vlade da rade protiv zakona kako bi ostvarili dobit za druge u tom periodu, dakle, od 1994. pa sve do 5. oktobra 2000. godine. Dakle, mi to imamo, shvatili smo u čemu je poenta i nema nikakvog smisla da sada dalje o tome svedoka pitate. Vi o tome možete da svedočite naravno kad za to dođe vreme. I molim vas, ne prekidajte me.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja pitam u vezi sa ovim šta on kaže Mladić. To se odnosi upravo na vreme koje ste i vi sad pročitali, posle 1995. godine.

SUDIJA MEJ: U redu. Međutim, pitanje nije bilo jasno. Postavili ste pitanje koje svedoku nije bilo jasno. Gospodine Torkildsen, izgleda da optuženi pred vas iznosi sledeću tvrdnju. Naime, u vašem izveštaju u paragrafu 15 navodite nešto šta je Mladić zapisao u svom izveštaju 1992. godine, dakle, da je njihova vojska počela rat na vrlo solidnoj materijalnoj osnovi. Zatim u tabulatoru 2 imamo jedan drugi relevantni dokument i vi kažete da to podržava pisana izjava koju je dao Milošević u pogledu pomoći koja se davala vojskama RS i RSK-a pa nam recite, molim vas, na šta ste tačno mislili kada ste izneli taj komentar?

SVEDOK TORKILDSEN: Mislim da ono šta je rekao optuženi u svojoj žalbi na pritvor to zaista podržava. Meni, međutim, nije potpuno jasno da li je on samo mislio na onaj period tokom kojeg je vođena istraga u zemlji, dakle, period između 1994. do 2000. godine jer on spominje i Vojsku RSK-a, a kako je meni poznato, ona je prestala da postoji negde 1995. godine.

SUDIJA MEJ: Možda bi bilo najbolje da se ti dokumenti iznesu da svi možemo da pratimo. Da li vi imate kopiju ovih dokumenata, gospodine Torkildsen?

SVEDOK TORKILDTSEN: Ne.

SUDIJA MEJ: Trebala bi nam sad ta dokumentacija. Dakle, dokument pod tabulatorom 2, naslov "Obrazloženje istražnog sudije Okružnog suda u Beogradu", oprostite, to je dokument pod tabulatorom 3. Molim da se svedoku pokaže ovaj dokument. Sada imate dokument, gospodine Torkildsen? Pogledajte drugu stranu, molim vas, prvi paragraf, odnosno drugi šta se tiče sredstava. Imate li to pred sobom?

SVEDOK TORKILDTSEN: Da.

SUDIJA MEJ: Da li biste nam to pročitali?

SVEDOK TORKILDTSEN: Što se tiče sredstava koja su utrošena na naoružanje, municiju i za druge potrebe Vojske Republike Srpske i Republike Srpske Krajine, ti troškovi predstavljaju državnu tajnu i nisu zbog toga mogli da budu naznačeni u relevantnom Zakonu o budžetu, jer je isti javni dokument. Isto se odnosi i na troškove koji su rezultat dostave sve vrste opreme od igle do sidra za snage bezbednosti i posebne antiterorističke snage i to od lakog naoružanja do opreme kao što su helikopteri i drugo oružje budući da sve ovo nije izneseno u javnosti budući da se radilo o državnoj tajni kao i sve drugo šta je dostavljeno Vojsci Republike Srpske. Po mom mišljenju, ove stvari i dalje predstavljaju državnu tajnu, ali naravno sudski organi mogu time da se pozabave.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Od 1995. godine pa na dalje, na kraju krajeva i Kertes je postao direktor Uprave carine 1994. godine ne možete to da stavite u kontekst Mladićeve izjave 1992. godine, jer je apsolutno neodrživo da nešto šta se desilo najmanje tri godine kasnije može podržati i služiti kao dokaz neke izjave koja je data 1992. godine o stanju kakvo je 1992. godine.

SUDIJA MEJ: Ja ne razumem u čemu je poenta. Čuli ste, pročitana je izjava koju ste vi dali u pogledu sredstava koja su potrošena na oružje, municiju i druge potrebe Vojske Republike Srpske i Vojske Republike Srpske Krajine. O tome ste govorili i na to se sada pozivate. Međutim, potpuno je nejasno šta želite sada ovim da kažete, u čemu je poenta. To je vaša izjava.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: U tome da je Mladić ovu izjavu dao 1992. godine, a da u izjavi gospodina Torkildsena kaže: "Mladić remark is suportred by written statement by Milošević", a moj "written statement", odnosno moja žalba se odnosi na predmet koji se ticao 1995. godine, šeste, sedme, osme. Prema tome, apsolutno se ne može i to sam i pitao svedoka kako to može da stavi u funkciju podrške ovakvom stavu koji nema veze sa tim.

SUDIJA MEJ: Mislim da zaista nema smisla da se insistira dalje na tome. Mi smo čuli vaša pozivanja na te događaje i vi ste o tome govorili na način na koji smo čuli. Činjenica da je istraga bila o nečemu drugom nema nikakve veze.

SUDIJA KVON: Gospodine Torkildsen, ako pogledate drugi pasus, prva strana izjave optuženog videćete da se on odnosi na određeni vremenski period od 1994. do 2000. godine. Da li to ima veze sa onim šta optuženi sada tvrdi?

SVEDOK TORKILDSEN: Ja znam da je istraga protiv optuženog pokrivala ovaj vremenski period. To je tačno. Međutim, ako dozvolite još jedan komentar u pogledu ovog drugog pasusa na drugoj strani gde takođe stoji da je reč o državnoj tajni i da tako nešto nije moglo da se spomene u Zakonu o budžetu. Ja sam analizirao sve te budžete i nisam u njima pronašao ništa šta bi ukazivalo na pomoć koja je pružana ovim dvema vojskama i to se upravo spominje ovdje. Prema tome, to se u potpunosti poklapa sa onim šta kaže optuženi u ovoj izjavi.

(Pretrsko veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Miloševiću, idemo dalje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ako ovo nije jasno onda možemo da, onda možemo da idemo dalje.

SUDIJA MEJ: Nama jeste jasno, ali naravno svakako kad dođe za to vreme vi možete da iznosite svoju argumentaciju u vezi sa ovim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine Mej. Vi ste, gospodine Torkildsen, upotrebili na stranama 6 i 7 takođe mislim u jednom veoma iskrivljenom svetlu sednicu Predsedništva SFRJ na koju su bili pozvani i predsednici republika i vi kažete u tački 19, a ja sam u ovom vašem pred-

metu našao dostavljen sa vaše strane, dakle, kompletan stenogram te sednice, vi kažete, dakle: "Paragraf 19, osim toga dokazni predmet C-427/4 stenogram sa sastanka Predsedništva SFRJ održanog 21. avgusta 1991. godine koji sadrži diskusiju o nedostatku sredstava u budžetu SFRJ i o finansiranju JNA. Predsednik SIV-a", šta je savezna vlada, "Ante Marković se protivio korištenju primarne emisije novca za finansiranje saveznog budžeta. Slobodan Milošević za razliku od njega nije imao ništa protiv toga da se novac obezbedi putem primarne emisije. Milošević je rekao da bi Narodna banka Jugoslavije trebala da nastavi sa izvršenjem odluka Skupštine SFRJ, a ne odluka SIV-a. On objašnjava" i onda vi to povezujete sa mojim zalaganjem da se iz primarne emisije finansira vojska što je potpuna neistina što se može videti iz ovog stenograma. I sad ću vam to dokazati postavljajući vam, naravno, pitanje. Vi ste uzeli stenogram, njega ste priložili, citirali. Prema tome, on zaslužuje i vrlo sam vam zahvalan što sam dobio ovaj stenogram, jer ja ne mogu da dobijem dokumenta Jugoslavije, vi vidim možete pa tu ima mnogo stvari koje su vrlo korisne. Da li vi vidite, na primer, gospodine Torkildsen, da u ovom stenogramu...

SUDIJA MEJ: To je dokazni predmet pod tabulatorom 6.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je C-427/4, dokazni predmet 427/4, C-427/4. To je kompletan stenogram sa sednice Predsedništva Jugoslavije. Ova rasprava odnosi se prvenstveno na ekonomsku situaciju u zemlji. Čak sad ćemo da vam, sad ću da vam pokažem, čak u uvodnom izlaganju na strani 201 ovog originalnom stenograma, u uvodnom izlaganju koji daje predsedavajući, odnosno predsednik vlade, predsedavajući je Stjepan Mesić, tadašnji predsednik Predsedništva SFRJ takođe iz Hrvatske, na strani 201 Marković govori o ekonomskim problemima, kreditnim aranžmanima, merama ekonomske politike i tako dalje i čak naglašava ovde ništa ne piše oko odbrane. To vam je na kraju centralnog pasusa na strani 201. Dakle, i on naglašava da se tu ništa ne radi oko odbrane. E sada, pošto ste mene citirali, ovo će da vam dođe kao i onaj moj govor u Kosovu Polje (Fushe Kosove) za koji sam vam takođe zahvalan, gospodine Mej, mislim ovoj drugoj strani, pa ću da vas pitam jeste vi to pročitali.

SUDIJA MEJ: Da li znate o čemu govori optuženi? Da li vi govorite o govoru ili zapisniku?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja govorim isključivo o stenografskim beleškama koje su meni dostavljene. To su stenografske beleške sa sednice od 21. avgusta upravo ove koje svedok pominje, kaže "egzibit 427/4", transkript sastanka Predsedništva održan 21. avgusta.

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ja sam pročitao deo ovog stenograma koji je preveden na engleski, nisam pročitao one delove koji nisu bili prevedeni, normalno. Koliko ja znam nije bio preveden ceo dokument na engleski.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To nije moj problem, jer vi ovde iskrivljeno predstavljate stvari o kojima ja nisam govorio, ja ni o kakvom finansiranju vojske nisam govorio i evo ga ceo stenogram. Molim vas, da li ste pročitali ja prvo govorim da se slažem sa Gligorovom, upotrebljavam njegovo ime Kira, da je sasvim razložno ovde rekao i slažem se sa njim da je potrebna saglasnost o minimumu ekonomskim i socijalnih mera i funkcionisanja jugoslovenskih organa...

SUDIJA MEJ: Prekiniću vas zato da bismo svi mogli da pratimo ovo šta vi sada govorite. Ovo se nalazi na strani. .. Zapravo mi nemamo ovde zadovoljavajuće numerisane strane, mislim da je najbolja strana ona koju smo dobili, oznaka onu koju smo dobili od Sekretarijata, a oznaka Sekretarijata je 17612 i to se nalazi u gornjem desnom uglu, 17612. Da li ste to našli, gospodine Torkildsen? Tu je i govor optuženog.

SVEDOK TORKILDSEN: Da, imam 17612 ispred sebe.

SUDIJA MEJ: Mislim da nema nikakvog smisla da se gubi vreme.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, ja govorim jednom, imam par upadica posle, ali to ćete videti, i govorim prvo da podržavam Kiru, to je predsednik Makedonije Gligorov i da je potrebna saglasnost o minimumu ekonomskih i socijalnih mera i funkcionisanju jugoslovenskih organa. Dalje kažem u sledećem pasusu: "Nema potrebe za neko sagledavanje kolika je šteta, ona je ogromna i nema dileme da li je nekome to u prilog, nije nikome u prilog. Nema dileme da li je neko pošteđen od štete, niko nije pošteđen od štete. Imamo li dovoljno razuma i dovoljno sposobnosti da obezbedimo ono šta je elementarno, šta se zove slobodna trgovina i odvijanje normalnih i..."

prevodioci: Molim vas da čitate malo sporije zbog prevoda.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: "Da bi ta šteta bila što manja i neka nužna pravila ponašanja koja će biti od koristi za sve." I ja se ovde zalažem, znači govori se o ekonomsko socijalnim merama i kažem "pre bih bio za to da Savezno izvršno veće", znači savezna vlada suzi fokus i u tom centralnom pasusu na ovoj strani koju ja imam kao 232 "da suzi Savezno izvršno veće fokus na glavna ekonomska i socijalna pitanja i da prethodno raščistimo pitanja funkcionisanja organa federacije, znači skupštine, Predsedništva i savezne vlade". Onda kažem da ne delim mišljenje predsednika Saveznog parlamenta koji je inače takođe bio u to vreme iz Srbije, veoma poštovan i ugledan političar i ekonomista, ne delim njegovo mišljenje da je suviše detaljisano, govorim znači o onome šta predlaže savezna vlada naprotiv, mislim da savezna vlada treba da sasvim precizan predlog mera koji se tiču ekonomskih i socijalnih pitanja i tako dalje i da to treba da bude glavni deo dogovora, to je dalje u pasusu, i sadržina dogovora. Pitanje ekonomskih i socijalnih mera, pa onda kažem, dakle: "Bez namere da ovo sad izlažem nekoj velikoj kritici, naprotiv u nameri da sugestijama doprinesem da savezna vlada, dakle na čelu sa gospodinom Antom Markovićem, iznosim neke svoje ideje koje su kritičke, pa molim da ih osporite ako ih čak i u retrospektivi sada smatrate pogrešnim". I iznosim opaske o tezama, o funkcionisanju monetarnog i deviznog sistema sadržani u tom dokumentu koji se predlaže. Kažem: "Teza da će se kreiranje primarnog novca vršiti pre svega u operacijama na otvorenom tržištu, finansiranje saveznog budžeta i monetizacijom ekonomskih odnosa sa inostranstvom", to otprilike tu piše, to kažem, "ona je nerealna, jer će do kraja godine biti nepovoljni tokovi u platnom bilansu što znači da će u stvari", pa onda ubacuje, "ima pravo Pelivan", to je predsednik Vlade Bosne i Hercegovine koji tu sedi, "on je u toj materiji..." "

SUDIJA MEJ: Samo trenutak, ja moram da vas prekinem da bismo svi mogli da vas pratimo. Gospodine Torkildsen, ovo se nalazi na strani 17611, ukoliko nemate tu stranu kažite nam, to je glavni paragraf. Sad je vreme da se postavi pitanje. Vi već duže vremena čitate. Šta želite zapravo da kažete?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa upravo želim da kažem da se ovde radi o jednoj stručnoj raspravi vezanoj za ekonomsku i monetarnu politiku jer kažem, pošto pominjem i Pelivana koji je i pre toga bio guverner Narodne banke tamo. "On je u toj materiji takođe kao i ja profesionalno, jer kreiranje novca putem deviznih transakcija se neće ostvariti. Naprotiv, doći će do povlačenja novca sa efektima na primarnu emisiju." To je kao dva i dva jasno.

Tu nema nikakve velike mudrosti da se to zaključi. "Operacije na otvorenom tržištu neće dati rezultate u pogledu moratorijuma, jer će raspoloživi monetarni okviri biti najvećim delom iskorišćeni za savezni budžet", i tako dalje. I kažem onda: "Ukazujem na to upravo sa željom da Savezno izvršno veće..." "

SUDIJA MEJ: Ne, moraćemo da vas prekinemo. Vi ovde vršite unakrsno ispitivanje. Gospodine Torkildsen, možete li da nam nešto kažete o ovom govoru. Optuženi se očigledno oslanja na njega i kaže da se tu sadrže njegovi stavovi o primarnoj emisiji.

SVEDOK TORKILDSEN: Ja nemam nikakav komentar. Suština ovde je da se diskutuje o budžetu SFRJ i gospodin Ante Marković ovde kaže da najveći deo budžeta ide za vojsku.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Citirao sam vam na početku Markovića da on kaže da u tome šta mi sad raspravljamo nema ništa o odbrani. Kasnije ima u stenogramu nešto o odbrani šta oni govore gde se ja uopšte ne mešam. Molim vas, ja pominjem primarnu emisiju. Vi mi ovde stavljate da se ja zalažem suprotno Anti Markoviću da se iz primarne emisije finansira vojska što nigde ne možete da nađete u ovom stenogramu. Kažete, evo ja ovde kažem: "Ideja da se potpuno zamrznu selektivni krediti banaka", to treba razumeti da je trebalo obustaviti kreditiranje banaka za otkup pšenice roda 1991. godine, "takođe nije realno jer banke ne bi mogle same da izkreditiraju bez podrške primarne emisije", a ne govorim o otkupu jesenjeg roda i tako dalje. Dakle, rodilo je šest miliona tona pšenice, ja se zalažem za...

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Zaustaviću vas, zaustaviću vas. Vi ovde treba da postavite pitanje. Imate li nešto da kažete, gospodine Torkildsen?

SVEDOK TORKILDSEN: Nemam.

SUDIJA MEJ: Nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja govorim ovde o podršci primarne emisije, otkupu poljoprivrednih proizvoda ili o primarnoj emisiji za finansiranje vojske. Pa ja se uopšte nisam bavio vojskom u to vreme ni u kakvom aspektu. I gde imate jednu reč koju se tiče finansiranja vojske u celom ovom govoru? Je li možete da mi pokažete?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Budžet je ceo bio finansiran iz primarne emisije tako da ja sada ne mogu da pokažem neku konkretnu stavku, ne može da se kaže da ovaj konkretan prihod ide na ove i ove rashode. Prema tome, ne razumem vas šta govorite. Da li vi hoćete da kažete da je primarna emisija trebala da se koristi samo na finansiranje poljoprivrede? Nije mi jasno šta želite da kažete.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Za razne svrhe se koristi samo vi ovde meni imputirate vađenjem iz konteksta jednog dela mog govora da ja se zalažem da se primarna emisija koristi za finansiranje nekakvih vojnih troškova o čemu nigde ni pomena nema jer je ovo čisto principijelno pitanje. Pa pošto ste to vi naveli ovde, čak i citirali u svom izveštaju, ja hoću sad da vas pitam da mi date svoje stručno mišljenje, a dajete ga ovde pred javnošću, molim vas.

SUDIJA MEJ: Nije mi jasno šta vi pitate ovde.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pitam, gospodine Mej, pošto je ovo stručnjak finansijski koji citira ono šta ja govorim o odnosu Narodne banke i vlade hoću da mu postavim pitanje u vezi sa tim i dozvolite onda da citiram to jer i on citira mene ovde i to u tri pasusa iščupano iz konteksta o tome gde ja smatram da ideja bude stavljena, da Narodna banka bude stavljena pod kontrolu savezne vlade nije prihvatljiva. Molim vas, dozvolite mi da pročitam. Ja kažem: "Nemojte da se ljutite jer ovde otvoreno razgovaramo", to je na strani 235 u ovom dugačkom pasusu, "ja ovu ideju kako ste vi formulisali tamo zadržavanje obavezne reforme banaka na niskom nivou ne mogu da razumem". Kažem: "Nemojte da se ljutite. Jedino kao potpunu manifestaciju, potpunog nerazumevanja funkcije monetarnog instrumenta koji se zove obavezna rezerva". Dakle, odgovorite mi, gospodine Torkildsen, ako se ja suprotstavljam njihovoj ideji da obaveznu rezervu banaka kod narodne banke drže na niskom nivou, da li to znači da se ja ustvari suprotstavljam povećanju mase novca u opticaju. Ako se poveća obavezna rezerva na viši nivo onda se smanjuje novca u opticaju. Da li je onda to zalaganje sa stručnog stanovišta za inflaciju ili protiv inflacije, jer ja kritikujem stav koji je formulisao da se obavezna rezerva banaka drži na niskom nivou? Vi znate šta je obavezna rezerva koju banke obavezno drže kod narodne banke i kad poveća stopu obavezne rezerve narodna banka smanjuje potencijal komercijalnih banaka, smanjuje njihovu mogućnost kreditiranja, smanjuje količinu novca u opticaju. Dakle, ja se zalažem ovde upravo za suprotno da se ne pri-

hvati stav da se drži na nisko nivou već da se da mogućnost da fleksibilno Narodna banka može da obavlja svoju funkciju, da smanjuje količinu novca ako on preti da proizvede negativne posledice. Je li to stručno sporno ili nije? **SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR:** Ukoliko povećavate obaveznu rezervu onda se smanjuje količina novca u opticaju, tako ja gledam na to. Ali prvo da kažem nešto šta ja spominjem u mom Izveštaju u paragrafu 19. Ja ovde kažem da predsednik SIV-a Ante Marković se protivio korišćenju primarne emisije za finansiranje saveznog budžeta. Slobodan Milošević za razliku od njega nije imao ništa da prigovori tome da se novac učini dostupnim putem primarne emisije. To je ono šta sam ja rekao ovde.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gde ja kažem da nemam ništa protiv toga da se učini dostupnim? Gde ja to kažem, gde ste vi to videli? Vi mene citirate u drugoj stvari, a i ona, i za nju ću da vam postavim... Sad ste potvrdili da je tačno ovo šta kažem povećavanje, znači, za koje se ja zalažem obavezne rezerve smanjuje količinu novca u opticaju, to je nesporna činjenica koju svaki stručnjak zna. A evo da vam pročitam, molim vas, pošto je to pasus u kome vi, koji vi meni citirate.

TUŽILAC NAJS: Da vidimo šta svedok ima da kaže po tom pitanju. Optuženi je postavio pitanje.

SVEDOK TORKILDSEN: Oprostite, sad sam se malo izgubio.

SUDIJA MEJ: Ja mislim da ono šta optuženi hoće da kaže je sledeće, gde ja to kažem da nemam ništa protiv da se pare učine dostupnim putem primarne emisije.

SVEDOK TORKILDSEN: Ja sam to video kada Ante Marković i Jure Pelivan govore o primarnoj emisiji i o tome da je jedina alternativa da se to finansira putem štampanja i ja ne mogu da vidim na osnovu stenograma da je optuženi imao nešto protiv toga.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Torkildsen, ja sam uvek imao protiv toga, da nisam imao protiv toga ne bi mogao da dođe ni program 1994. godine kojim smo potpuno isključili, to je, kao što znate, bila politička odluka ne sme se finansirati budžet iz primarne emisije. Tako smo

i stabilizovali situaciju. Ko uopšte stručno može da bude za to da se koristi bezglavo primarna emisija i duga inflacija?

SUDIJA MEJ: To nije adekvatno pitanje za svedoka.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Citirali ste me u pogrešnom kontekstu. Neću da čitam ovaj vaš paragraf sa engleskog, ovaj moj citat iz tačke 19. Pročitaću na srpskom i pročitacu, pročitacu ga u celini, a ne ovako kako ste ga vi isekli makazama.

SUDIJA MEJ: Mi možemo sami to da pročitamo, nije potrebno da vi čitate, možemo sami to da pročitamo. Postavite pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ovim je slikovito dato, ja se, kažem, jednostavno pitam: "Da li je moguće, a ne mogu da verujem da stručnjaci iz centralne banke nisu u tome učestvovali, da li je moguće da su stručni ljudi koji su ovo gledali mogli takvu jednu stvar da upišu kao ideju". To govorim o obaveznoj rezervi i količini novca u opticaju. Dalje: "Mislim da uopšte nije prihvatljiva ideja da savezna vlada uzme pod tutorstvo centralnu banku. Nigde to nije ni u jednoj tržišnoj privredi slučaj da vlada kontroliše centralnu banku. Centralna banka odgovara skupštini, ona realizuje odluku o monetarnoj politici koju donosi skupština, ona mora da ima svoju autonomnu poziciju i to je, da tako kažem, potpuno neprirodna pozicija ukoliko bi Savezno izvršno veće, odnosno savezna vlada dobila pravo da obustavlja primene akata koje donosi Savet guvernera narodne banke" i tako dalje. "To bi po mom mišljenju bilo sasvim pogrešno, a bogami i ovo šta je napisano čini mi se da je i ovo malo, da tako kažem, posla koji se sada nalazi u koliko toliko kompetentnim rukama u Narodnoj banci prešlo u ruke Vlade koja sigurno nije osposobljena da o tim stvarima odlučuje i povlači poteze." Recite mi, gospodine Torkildsen, je li negde u nekoj tržišnoj privredi centralna banka podređena vladi?

SVEDOK TORKILDTSEN – ODGOVOR: Ne, ne koliko ja znam. Centralne banke treba da budu nezavisne ustanove i koliko je meni poznato ne treba da budu podređene ni skupštini. Mislim da... Odnosno centralna banka mora da stoji van političke kontrole da bi mogla da deluje nezavisno. Tako je to urađeno u većini zapadnih zemalja, koliko je meni poznato.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja se upravo za to zalažem. Dakle, vi ovde stavljate u kontekst to moje zalaganje u kontekst maltene potpuno suprotan,

jer ga vezujete za to kako se finansira vojska iz primarne emisije o čemu ovde nema reči, a ja govorim principijelno upravo ovo šta i vi potvrđujete, a guvernera Centralne banke imenuje savezni Parlament. On ne može da bude samo izabran, imenuje ga savezni Parlament, ali je on autonoman i postoji Savet guvernera koji autonomno odlučuje i ja upravo pominjem taj Savet...

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, dosta govora. Vi ste ovde da postavljate pitanja. Ako ne budete postavljali pitanja onda ćemo da vas prekinemo. Saslušali smo sve ovo i sad smo jako puno vremena proveli na ovom paragrafu. Mislim da je bolje da pređemo na nešto drugo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, dajte molim vas da jednu stvar raščistimo. Ovo nije prvi put kada se iz konteksta izvode potpuno ispravni stavovi i stavljaju se u potpuno neispravnu funkciju da bi se dokazivalo nešto šta ti stavovi ne govore nego suprotno.

SUDIJA MEJ: Dozvolite svedoku da on objasni šta on misli. Ja mislim da zapravo vi vadite stvari iz konteksta i pokušavate da manipulišete. Pustite svedoka da on objasni šta on misli u paragrafu 19, a onda možete da mu postavljate pitanja, a onda ćemo da pređemo na nešto drugo, jer vreme vam nije neograničeno, ja sam siguran da ima drugih pitanja koja želite da postavite. Gospodine Torkildsen, ovde se navodi da ste vi izvadili stvari iz konteksta i predstavili stavove u pogrešnom svetlu. Hoćete li da, molim vas, objasnite šta ste mislili u paragrafu 19 gde govorite o rezultatima ovog sastanka?

SVEDOK TORKILDSEN: Važnost paragrafa 19 je da se podvuče to da je budžet SFRJ u 1991. godini počeo da bude finansiran putem primarne emisije te da je veći deo budžeta u to vreme bio namenjen vojsci. Optuženi je tvrdio da on nije bio za to da se primarna emisija ovako koristi, a nasuprot tome možemo da vidimo šta se desilo 1992. i 1993. godine, videli smo da to baš i nije bilo tako, da je budžet manje više bio kompletno finansiran putem primarne emisije, što znači da se i vojska takođe finansirala korišćenjem primarne emisije.

SUDIJA MEJ: U redu. Da bismo shvatili sada šta ste vi rekli, vi ste rekli dve stvari, prvo da je optuženi bio prisutan na tom sastanku i da je čuo diskusiju. Drugo, vi kažete da šta god da je on možda rekao, činjenica je da je 1992. godine primarna emisija bila korišćena da se finansira vojska?

SVEDOK TORKILDSEN: Tako je.

SUDIJA MEJ: Znači to vi kažete. Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Torkildsen, sa vašeg stručnog stanovišta ovo šta sam sada izložio o položaju Centralne banke koja mora da ima svoju autonomiju i ne sme da bude podređena vladi, je li se vi sa tim mojim stavom slažete ili ne kao stručnjak?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, ja se slažem da Narodna banka ne treba da bude podređena vladi, da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste onda ovde stavili moje oponiranje zahtevu vlade da stavi pod tutorstvo Narodnu banku kao maltene nekakav dokaz da se ja ponašam destruktivno, a ja se ponašam, pre svega, odgovorno kao što vidite iz ovoga šta ovde piše.

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: To je jednostavno citat i ono šta je interesantno u tom citatu je da vi sad ovde kažete, odnosno vi tamo kažete da Centralna banka treba da bude podređena i da odgovara skupštini. Pitanje je naravno ko je u to vreme kontrolisao skupštinu, ali to je političko pitanje, a ja nisam stručan za to.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Torkildsen, ovde se radi samo o tome da guvernera imenuje skupština i ja ističem praktično isti organ koji imenuje predsednika Vlade imenuje i guvernera Narodne banke tako da tu ne može biti između njih hijerarhije jer ih imenuje isti organ. Ja ne znam ko u drugim zemljama imenuje guvernera Narodne banke, ali verovatno takođe parlament. Ko drugi može imenovati, ne imenuje vlada guvernera narodne banke i to ni u jednoj tržišnoj ekonomiji nije. Dalje, pošto vi govorite o primarnoj emisiji i mom nekom odnosu prema primarnoj emisiji pogledajte sledeći pasus. Mislim da predlog da se obezbedi ravnopravan položaj republika u korišćenju primarne emisije, bar bi bilo potrebno da razjasnite i da nam kažete šta pod tim podrazumevate, jer primarna emisija je rezidualna kategorija i njen obim i korišćenje su u funkciji regulisanja likvidnosti bankarskog sistema. Znači da je suprotno prirodi monetarnog sistema da se unapred regionalno odredi iznos primarne emisije. To je nemoguće, time se potpuno degradira celovitost monetarnog sistema. Dakle, oni traže da se po republikama raspodeli pravo na inflaciju, šta drugo. To je jedna karikatura odnosa prema monetarnoj politici, ja to kri-

tikujem pre svega odgovorno i stručno. Time se potpuno degradira celovitost monetarnog sistema njegove funkcije i pozicija centralne banke koja ima svoje mesto u monetarnom sistemu koja je ustvari jedina monetarna vlast. Da li se slažete, gospodine Torkildsen, da je Centralna banka jedina monetarna vlast i da ne može izvršna vlast da bude bilo kakva vlast...

SUDIJA MEJ: Prestanite da držite govore. Morate da postavite pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Postavio sam pitanje.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Torkildsen, odgovorite na pitanje.

SVEDOK TORKILDSEN: Što se tiče ovog poslednjeg dela, ja se potpuno slažem sa vama da centralna banka treba da bude jedina monetarna vlast, da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je, znači, u celini ono šta ja kažem i onda tako da mislim pre svega ... Dakle, težište mera treba da se odnosi na ovaj ekonomski kompleks, da se fokus suzi, da ne vodimo načelne rasprave i tako dalje. Da li ste obratili gospodine Torkildsen pažnju na dalje gde ja takođe kritikujem saveznu vladu i kažem što se tiče posledica, to je na strani 238: "Bolje da o tome ne govorimo, samo da uzmemo primer kako su stvari potpuno rasipnički uništili devizne rezerve preko nerealnog kursa, pa su šverceri iz istočno evropskih zemalja po našem računu po ovom nerealnom kursu koji ste tvrdoglavo držali, odneli preko..."

prevodioci: Molimo vas da čitate sporije zbog prevoda.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: "A da ne govorimo o bezglavom uvozu svega i svačega uključujući i uvoz hrane gde smo mi od neto izvoznika postali neto uvoznik u uslovima ogromnih rezervi prehrambenih proizvoda." Da li vi...

SUDIJA MEJ: Samo nastavite i čitajte i onda ćemo valjda da dođemo i do pitanja, a kad dođemo do nečega šta želite da iznesete, onda će valjda da nam bude jasno. Ukoliko vi insistirate da ovako držite govore, onda će nam zaista biti potrebno puno vremena, a vreme vam je ograničeno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa ja ove stvari hoću da raščistim, gospodine Mej, jer kao što vidite, gospodin Torkildsen u stručnom smislu uopšte ne može da ospori ni jedan od ovih stavova, a ovdje se vidi...

SUDIJA MEJ: Mi smo primili na znanje ono šta ste vi rekli, to će biti uzeto u obzir. Takođe znamo ono šta se desilo o čemu vi još uopšte niste unakrsno ispitali gospodina Torkildsena.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Mej, da li vi znate, gospodine Torkildsen, da sam ja bio predsednik Srbije u to vreme?

SVEDOK TORKILDSSEN – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, ja ovde prisustvujem na poziv Predsedništva SFRJ da iznesem svoje stanovište. Je li tako?

SVEDOK TORKILDSSEN – ODGOVOR: Ne znam u kom ste svojstvu vi bili tamo, zašto ste bili. Znam da ste bili predsednik.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kao svi drugi predsednici ostalih republika na Predsedništvu Jugoslavije koje čini osam ljudi i kojim predsedava Stjepan Mesić i iznosimo svoje stavove o stavovima koje predlaže Marković. Kao što vidite moji stavovi su apsolutno, apsolutno tačni i sa stanovišta stručnog i sa stanovišta odgovornog političkog pristupa ekonomskoj politici koju oni predlažu i moja kritika je sasvim principijelna. A pošto, gospodine Torkildsen, vi radite za Tužilaštvo, je li tako, prema tome, vi znate da je u pitanju optužba za razne ratove. Je li vam poznato to?

SVEDOK TORKILDSSEN – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E, zar vam nije palo na pamet da citirate, na primer, dakle, tu sedi celo Predsedništvo i svih osam članova, sede svi predsednici republika uključujući i predsednika Slovenije Milana Kučana, pogledajte na strani 239 moju još jednu primedbu Markoviću kad kaže...

SUDIJA MEJ: Strane nisu isto numerisane. Da li je to posle onoga šta ste do sad citirali?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, da, nakon jer se ovo nastavlja, ima nekoliko replika između mene i Markovića, ja govorim kako su formirali po skupu cenu, a prodali po jeftinu cenu devizne rezerve, a onda kaže da se

ustanove, da se mora nešto kazati o funkcionisanju granica i ja čitam onda, na četvrtoj strani kaže: "Ne poštovanje ove odredbe" i tako dalje, "Savezno izvršno veće o načinu uplate carina", i onda mu kažem: "Na osnovu takvog prilaza ste vi počeli onaj rat u Sloveniji oko carina i granica, u stvari oko carina". Vi znate da se ovde meni stavljaju na teret ratovi gospodine Torkildsen. Kako vam nije palo na pamet da ovo citirate?

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Dajte da to pronađemo.

TUŽILAC NAJS: Strana 17603 u gornjem desnom uglu.

SUDIJA MEJ: Jeste li našli taj pasus, gospodine Torkildsen? Dakle, strana 17603.

TUŽILAC NAJS: To je na kraju čitavog niza intervencija. Mislim da je to pasus na koji optuženi misli jer taj se deo završava na osnovu tog pristupa "vi ste započeli rat u Sloveniji u vezi carina i granica".

SUDIJA MEJ: Da, sad smo to pronašli.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Prema tome vi znate, gospodine, dobili ste transkript, onaj koji ja nemam, vi ste stručnjak ovog nelegalnog Tužilaštva koje mene optužuje za ratove, vi vidite o čemu se ovde govori, da se govori o ratu u Sloveniji, vi to ne pominjete iako je vezano za finansijski aspekt stvari, ovde se govori o carinama. A ja kažem: "Na osnovu takvog prilaza vi ste počeli onaj rat u Sloveniji oko carina i granica, u stvari oko carina". Da li ste...

SUDIJA MEJ: Da, dobro. U čemu je poenta, gospodine Miloševiću? Šta želite da mi u vezi toga shvatimo?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Odmah ću poentu. Da li ste uočili da je na sastanku prisutan i predsednik Slovenije Milan Kučan koji je i tada bio i sada predsednik Slovenije?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, ako je to ono šta vi tvrdite ja sam to verovatno zapazio kada sam ovo čitao. Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Molim da imate u vidu da, dakle, ceo se taj razgovor vodi posle rata u Sloveniji, a Kučan prisustvuje toj sednici kao i svi drugi predsednici republika. Ja kažem Anti Markoviću počeli ste rat u Sloveniji, a ovde je bilo ljudi koji meni to stavljaju na teret. Jeste pročitali šta kaže Kučan? To je strana 243, odnosno 00526136 ove numeracije. Dalje, prvi put gde se pojavljuje Milan Kučan, dakle, u stenogramu on kaže: "Neću ja odgovarati predsedniku Vlade koji očito želi sada kada je izgubio rat dobiti sve ovo". A onda kaže: "Prvo se slaže sa predlogom Slobodana Miloševića da Savezno izvršno veće uradi to i to".

SUDIJA MEJ: Dajte da pronađemo taj pasus. Pronašao sam gde gospodin Kučan kaže: "Dozvolite da objasnim", o tome nije bilo reči, ne. Gospodine Najš, možete li vi da nam pomognete, molim vas.

TUŽILAC NAJS: Ja jedino mogu da pronađem pasus koji ste vi pronašli 17599 i onda ide dalje u slučaju ako je neki deo teksta ispušten iz razloga prevoda, imamo Stjepana Mesića koji kaže: "Vi ste započeli diskusiju", zatim Kučan. Ne znam, izgleda da postoji neka zbrka u vezi tih delova teksta. Zatim kaže: "Za vreme diskusije o drugim temama koje su dogovorene", to je sve šta ja mogu sada da nađem. Možda bi optuženi mogao da nam pomogne da vidimo da li smo otprilike na istom mestu, jer je sledeća intervencija intervencija Stjepana Mesića u kojoj on govori o SIV-u, a onda je sledeći govornik Kiro Gligorov. Ne znam je li to taj deo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ne, ne. Molim vas, idite dalje od ovoga šta smo već našli kad ja njemu kažem oko carina i granica ste povelu rat. To ste našli gde ja kažem Markoviću. Posle toga govori Marković, posle toga jednu rečenicu kaže Gračanin pa opet Marković, pa Mesić, pa opet Marković, pa Mesić, pa Marković i onda Mesić kaže javio se Kučan. I to je na strani 243 stenograma, a strana je kod mene označena, vaša oznaka 00526136 i onda piše krupno Milan Kučan kao što piše kad se vodi stenogram. Jeste sad našli?

SUDIJA MEJ: Izgleda da nedostaju neke strane, jer mi nemamo ono na šta se pozvao optuženi. Gospodine Najš, jeste li vi našli?

TUŽILAC NAJS: Ako pogledamo stranu koju spominje optuženi 17535, 5365 i 5364 zaista izgleda da je tu jedna duga intervencija Kučana koju nemamo u engleskom prevodu, jer na strani 17534 imamo tri dela, odnos-

no četiri gde Kučan govori. Ja izgleda to nemam. Međutim, našao sam, a sad sam to ponovo izgubio, Mesić iznosi jedno zapažanje, on kaže: "Vi ste započeli diskusiju, pustite Kučana da govori". Dakle, to je strana 17535 u verziji optuženog. Mislim da to jeste prevedeno gde Mesić kaže: "Vi ste započeli diskusiju, pustite Kučana da govori". Ako to nije onda ja zaista ne znam. To je onda ipak jedan dugi pasus koji nije preveden.

SUDIJA MEJ: Da, gospodine Miloševiću, na šta se vi ovde pozivate?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa pozivam se na diskusiju Milana Kučana koji takođe kaže, počinje: "Neću ja odgovarati predsedniku Vlade", dakle Anti Markoviću, "koji očito želi sada kada je izgubio rat dobiti sve to".

TUŽILAC NAJS: Ako bi se primerak ovog dokumenta Sekretarijata mogao da stavi na grafoskop na stranu 17534 možda bi prevodioci mogli da nam pomognu. Mislim da smo našli, mislim da smo našli pasus.

SUDIJA MEJ: Gospodine Najs, mislim da će biti lakše ako vi date ove vaše strane koje vi imate, jer izgleda da je došlo do zabune.

TUŽILAC NAJS: Dobro, onda ja to neću moći pratiti, ali potruđiću se.

SUDIJA MEJ: Molim vas stavite ovo na grafoskop.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Je li imate Kučana?

SUDIJA MEJ: Gospodine Najs, molim vas pomozite poslužitelju, recite gde se nalazi taj deo.

TUŽILAC NAJS: Svakako. Pri vrhu strane na grafoskopu, možda bi optuženi trebao da pritisne dugme za video dokazni materijal da nam kaže da zaista imamo isti deo, da gledamo isti deo, a onda ćemo prevodioce da zamolimo da nam to prevedu sa ekrana.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Imamo isti deo, pa neka prevodioci prate ovo šta ja čitam da li tačno čitam. Piše Milan Kučan. Ne, ne, vratite na početak molim vas, vratite na početak na grafoskopu. Evo, je li od početka. "Neću ja odgovarati predsedniku Vlade koji očito želi sada kada je izgubio

rat dobiti sve to." A onda preskočite još dva reda, odnosno kaže: "Ja se slažem sa tri predloga koji su ovde bili dati da imaju svoju logiku. Jedan sa drugim su vezani. Prvo sa predlogom Slobodana Miloševića da SIV izradi realne stvarne minimume ekonomskih i socijalnih mera" i tako dalje, i tako dalje. Ali poenta je na ratu u Sloveniji. A sad molim vas okrenite list jer na sledećoj strani je takođe izuzetno važan deo koji bih vam pročitao pošto... Podignite malo, podignite malo, pošto, ne, ne, spustite malo, molim vas, spustite, spustite. Molim vas, ovde imamo na kraju ovog pasusa koji... Odnosno vidi se već ovde koji počinje sa reči "treće", evo ovde treće pošto se postavlja pitanje zašto članovi savezne Vlade iz Slovenije neće više da dolaze na sednice Vlade Kučan kaže, to vas molim da prevedete, evo ovde". Ne moram vas ubeđivati da nećete naći u Sloveniji čoveka uključiv i ovu dvojicu koja će se vratiti u SIV i raditi u SIV-u", znači neće nikoga naći u Sloveniji koji će se vratiti u saveznu vladu i onda kaže ključnu rečenicu: "To je savezna vlada za koju se u Sloveniji zna da je otpočela rat u Sloveniji". Prema tome, da bar raščistimo jedan od ovih ratova. Evo na Predsedništvu SFRJ, gospodine Mej, i vrlo sam zahvalan gospodinu Torkildsensu što je ovaj stenogram pribavio, imamo jasno i ono šta ja kažem i ono šta drugi kažu i ono šta Kučan kaže, predsednik Slovenije, i to posle rata u Sloveniji i zato više niko neće da se vrati jer je ta savezna vlada, a ja kažem zbog carina su napravili taj rat.

SUDIJA MEJ: Jeste li završili sa ovim pasusom, u tom slučaju poslužitelj može da vrati dokument gospodinu Najsu i mi možemo da nastavimo?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li ste primetili, gospodine Torkildsen, dakle, da se ja više ne javljam za reč posle pauze za ručak pošto nisam ostao na ručku jer sam imao svoje obaveze, a videli ste da ovo traje evazivno veoma dugo, a članovi Predsedništva moraju da formulišu tekst svog papi-
ra, a ne ja. Ja sam svoja mišljenja rekao i nemam više tu posla. A prvi put u stenogramu vi možete da vidite tek na strani 289 i 290 i 292 da se uopšte pojavljuje pitanje finansiranja vojske i to na jedan prilično, kako bih rekao, kafansko-politički način, jer ne obrazlaže ozbiljne stvari nego jednostavno skoro u vidu, u vidu jedno, sasvim kratkih i nejasnih komentara koji ne ukazuju na rešenje nego, zajedno zavežete ovde da objasnite kako ja imam neke veze sa finansiranjem vojske iz primarne emisije, a znate da sam bio predsednik Srbije, a ne ni predsednik savezne vlade ni guverner Narodne banke. Gde vi tu vidite neku vezu između načina rada savezne Vlade koja je

sastavljena iz svih republika i na čijem je čelu Hrvat i saveznog Predsedništva na čijem je čelu takođe Hrvat kad se vodi ovaj razgovor i gde prisustvuje predsednik Slovenije koji je Slovenac? I gde to vidite vi moj uticaj na to da se iz primarne emisije finansira vojska i šta se uopšte...

SUDIJA MEJ: Dozvolite svedoku da odgovori na pitanje.

SVEDOK TORKILDSEN: Jasno, iz nekih od dokaznih predmeta o kojima smo raspravljali jučer da je optuženi očitó imao uticaj na ovakav način finansiranja. Mislim da je to naročito naglašeno u paragrafu, čini mi se, 98 moga Izveštaja kao i u paragrafu 102.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Torkildsen, ja vas pitam...

SUDIJA MEJ: Mislim da ćemo sada da napravimo pauzu. Razmislićemo koliko vam vremena još ostaje za unakrsno ispitivanje. Potrošili ste više od sat vremena, možda čak sat i pol na ovom dokumentu. Vreme ne možemo da gubimo. Razmotrićemo koliko ćemo vremena još da vam damo, a sada pauza od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Molim da mi priđe pravni savetnik.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, postoji još jedan prevod na engleski ovog dokumenta koji smo pre odlaska na pauzu gledali. Taj prevod na engleski je na stranama 136, 6136, 6157 tako da se nadam da će to da bude korisno, a druga stvar koju želim da kažem je da je prevodiocima bilo zaista teško jutros zato što iako imaju izveštaj veštaka nemaju priloženu ostalu dokumentaciju i zato molim u njihovo ime da se dokumenti prelaze sporije.

SUDIJA MEJ: Oni bi trebali da imaju primerke ovih dokumenata naročito kada se radi o ovako komplikovanim stvarima.

TUŽILAC NAJS: Da, ali to je lakše reći nego uraditi uzimajući u obzir ogromnu količinu materijala sa kojom ovde moramo da se borimo i ograničenu količinu vremena.

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, mi smo razmišljali o tome koliko vremena treba da vam se da, ukoliko želite, imate još sat i po za ovog svedoka. Izvolite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Što se ovog svedoka tiče, sobzirom na dokumentaciju koja je data mogao bih da ga ispitujem ne sat i po nego bar nedelju i po, ali iskoristiću taj sat i po, gospodine Mej. E sad, ova vaša glavna poenta, gospodine Torkildsen. Da li je, dakle, u ovom stenogramu jasno upravo na mom obrazloženju potrebe povećanja obavezne rezerve da se ja zalažem protiv inflacije, odnosno protiv povećanja novčane mase. Da li je tu jasan taj moj stav?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ja zapravo ne mogu da shvatim šta vi ovde tvrdite zato što vi kažete da ste vi protiv inflacije. Ne može da se bude protiv inflacije i istovremeno da podržava primarnu emisiju kao sredstvo finansiranja saveznog budžeta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja ne podržavam primarnu emisiju. Gde ste našli i jednu reč da podržavam primarnu emisiju kao sredstvo saveznog budžeta? Ja sam pomenuo primarnu emisiju samo u funkciji otkupa poljoprivrednih proizvoda i to samo naravno delimično, ako izraste šest miliona tona žita onda i narodna banka svojim selektivnim kreditima komercijalnih banaka pomaže da izvrše otkup, pa se to proda, pa se povuku nazad ta sredstva i na taj način ne ostvari nikakav negativan efekat. Dakle, gde ste vi našli u celom ovom stenogramu koji, kao što vidite, ima par stotina strana i jednu jedinu reč koja govori o primarnoj emisiji u funkciji saveznog budžeta? Ja govorim samo o otkupu poljoprivrednih proizvoda, a oni ne idu kroz savezni budžet nego se finansira preko banaka uz pomoć i Centralne banke. To bi trebalo kao stručnjak da znate.

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ja sam ovo zasnovao na onome šta se kasnije desilo 1992. i 1993. godine kada je celokupni savezni budžet bio finansiran iz primarne emisije. Dakle, ja to nisam konkretno video u ovom dokumentu, ja tamo nisam video da vi nešto kažete o finansiranju budžeta putem primarne emisije. Jedino šta sam video u tom dokumentu je da se niste usprotivili tome da se koristi primarna emisija da novac na taj način postane dostupan.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Nije tačno, gospodine Torkildsen, jer je očigledno moje insistiranje na povećanju obavezne rezerve upravo suprot-

no ideji o bilo kakvoj primarnoj emisiji, jer bi povećanje primarne emisije poništilo efekat povećanja obavezne rezerve. Je li to jasno ili nije, bar u stručnom smislu? Prema tome, ako to neko ne razume kao stručnjak onda ja nemam šta ni da vas pitam.

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Meni je jasan ovaj dokument, ali vi se niste usprotivili tome da se koristi primarna emisija kada su to spomenuli Jure Pelivan i Ante Marković.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je na kraju sastanka kad oni razgovaraju.

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ja nisam bio upoznat sa tim da tada niste bili prisutni.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja mislim da nije bio ni Kučan više tu, da još neki ljudi koji su imali druga posla su otišli i ostavili Predsedništvo koje je nadležni organ da o tome raspravlja sa predsednikom Vlade. Ali da idemo dalje, molim vas. Pošto vi kažete praksa je pokazala da je korišćena primarna emisija, ja vas sad pitam, jeste vi svesni da sam ja bio predsednik Srbije, a ne predsednik savezne vlade?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je vama poznato po propisima Jugoslavije ko predlaže budžet Skupštini Jugoslavije, ko predlaže savezni budžet, ko se bavi saveznim budžetom, je li to posao savezne vlade da predloži budžet i da izađe sa budžetom pred Skupštinu Jugoslavije?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ukoliko pođemo od armije onda bi Savezno ministarstvo odbrane bilo zaduženo za to da predloži budžet za vojsku, a onda bi se to prosledilo dalje SIV-u, to je bila savezna vlada, a onda bi oni to uključili u ukupan budžet i onda bi se to dalje prosledilo, ceo taj ukupan predlog budžeta bi se prosledio Predsedništvu koje je onda to dostavljalo Saveznoj skupštini za donošenje konačne odluke o budžetu. Tako sam ja shvatio taj postupak.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa niste ga baš shvatili najbolje, ali da uprostimo stvar. Je li vama jasno da po Ustavu Jugoslavije predlagrač u skupštini za donošenje budžeta je savezna vlada? Je li to prostor pitanje i je li to vama jasno?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ja nisam pročitao ustav, ali čini se logičnim da savezna vlada predlaže budžet. Ja sam takođe mislio da i je i Predsedništvo imalo ulogu u ovome.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Torkildsen, valjda dobro znate da se na pitanju budžeta u svakoj parlamentarnoj demokratiji praktično uvek izglasava i poverenje ili ne poverenje vlade. Ako se ne usvoji budžet, vlada podnosi ostavku. Je li vam to poznato, jer vlada onda ne može da radi ako predloži budžet koji parlament neće da prihvati? To je u svakoj zemlji.

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, ja se slažem sa tim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pogledajte vaš dokazni predmet C-324 koji, dakle, nosi datum septembar 1991. godine, dakle, posle ovih sastanaka i posle ovoga sasvim ispravnog reagovanja i Markovića i Pelivana da primarna emisija ne može da bude rešenje. Je li piše gore savezna vlada, Savezno izvršno veće, to je njegov dokument?

SUDIJA MEJ: Tabulator 7.

SVEDOK TORKILDSEN: Da, tačno je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I da li on nosi naslov: "Predlog zakona..."

SUDIJA MEJ: Ja sam rekao tabulator 7.

SVEDOK TORKILDSEN: Da, tu se kaže da je to nacrt zakona: "Predlog zakona o izvorima sredstava za finansiranje određenih potreba Narodne odbrane 1991. godine".

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pretpostavljam da vam je poznato da zakon ima prvo i svoj nacrt, ali pošto se nacrt prodiskutuje u saveznoj vladi detaljno onda on u formi predloga se upućuje saveznom Parlamentu. Dakle, ovde već imamo finalni dokument savezne Vlade koji je u formi predloga upućen saveznom Parlamentu. I šta piše, gospodine Torkildsen, u ovom "Predlogu zakona"? "Predlog zakona o izvorima sredstava za finansiranje određenih potreba narodne odbrane u 1991. godini", a reč je o predlogu koji je donet septembra 1991. godine od strane vlade tog istog gospodina Ante Markovića za koga vi kažete da se protivi primarnoj emisiji, a podnosi ovakav predlog. Evo pogledajte šta piše. "Član 2 radi obezbeđenja sredsta-

va iz člana 1. ovog zakona, ovo je suština, Narodna banka Jugoslavije odobriće kredit federaciji u iznosu razlike između sredstava utvrđenih zakonom iz člana 1. ovog zakona i uplaćenih prihoda budžeta federacije, podbilans prihoda i rashoda sredstava za finansiranje JNA. Kredit iz stava 1. ovog člana isplaćivaće se u 10 jednakih godišnjih anuiteta koji dospevaju za plaćanje", nije važno, 15. decembra svake godine...

prevodioci: Molim vas da čitate malo sporije zbog prevoda.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Čujem primedbu prevodioca da, a onda se kaže "na iskorišćeni iznos kredita obračunava se i plaća kamata u visini od 5 posto godišnje". Dakle, kao što vidite ta ista savezna vlada, taj isti gospodin Ante Marković podnosi ovakav predlog. Kakve veze ima Republika Srbija i ja lično sa predlogom savezne vlade na koji mi uopšte ne možemo da utičemo, jer u saveznoj vladi iz Srbije može da ima par ljudi kao i iz svake druge republike? Kakvu tu vezu vidite? Na osnovu čega možete da tvrdite nešto tako?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ja mislim da bi samo Ante Marković mogao da odgovori na to pitanje. I samo da to pojasnim, ja bih rekao da koliko sam ja shvatio ovo je zapravo bio razlog zbog kojeg je Ante Marković napustio svoju funkciju premijera SFRJ. On je to naveo u obrazloženju svoje ostavke u decembru 1992. godine, on je rekao da nije spreman da podrži budžet koji se finansira na osnovu primarne emisije i da je najveći deo rashoda predviđen za vojsku.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dajte da ne zamenjujemo tezu, gospodine Torkildsen. Ovaj predlog koji vam ja sad pokazujem pod vašim brojem C-324 nije iz decembra nego iz septembra, znači posle ove sednice, a koliko ja vidim iz ovog šta vi ovde kažete, jer ja se toga ne sećam, Ante Marković je, između ostalog, u svojoj ostavci obrazložio da se ne slaže sa budžetom za 1992. godinu, a ovde je reč od 1991. godinu. U vašim papirima ovde govori se o...

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, ja se slažem, ali tada je počelo finansiranje putem primarne emisije i samo se ubrzalo kasnije u budžetu za 1992. godinu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Prema tome, niste tačno rekli kad ste rekli da je zbog ovoga podneo ostavku, jer ovaj predlog je on podneo, nje-

govo Savezno izvršno veće, a on je u vezi sa budžetom za 1992. godinu nešto pomenuo u svojoj ostavci, a to vam je poznato, pretpostavljam.

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, poznato mi je, ali to je isto pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E sad, pogledajte i ovu belešku koja je označena vašim dokaznim brojem C-4279 gde Služba za pravne poslove izveštava Predsedništvo povodom predloga Saveznog izvršnog veća o privremenom finansiranju JNA do kraja 1991. godine. Dakle, je li sporno da služba izveštava Predsedništvo povodom predloga savezne vlade Ante Markovića, a ne povodom nečije...

SUDIJA MEJ: Ovaj dokument je pod tabulatorom 9.

SVEDOK TORKILDSEN: To je tačno. Oni se sada ovde pozivaju na predlog savezne vlade, da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Oni ustvari obaveštavaju Predsedništvo o tome i kažu: "Znatno smanjen prihod budžeta federacije kao posledica ne uplaćivanja osnovnog poreza na promet, carina, uvoznih dažbina i doprinosa od strane republika u velikoj meri se odrazio i u tekućem finansiranju potreba odbrane", i onda kaže, "za te potrebe je Savezno izvršno veće u proteklom periodu koristilo kratkoročne pozajmice kod Narodne banke Jugoslavije" i tako dalje. I onda predlaže: "Donošenje zakona o izvorima sredstava za finansiranje putem kredita federacije, ako se iz budžeta federacije ne obezbede sredstva". Je li to tu piše?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A inače pošto se ovde radi o pravnoj službi onda stavlja, kao što vidite ovde dve fusnote da bi dala pravno objašnjenje članovima kolektivnog šefa države, u prvoj se kaže, to je na drugoj strani, na poledini ovoga što sam ja dobio, "o ovom pitanju Veće republika i pokrajina odlučuje većinom glasova na sednici na kojoj su zastupljene sve delegacije Skupština republika i pokrajina i kojoj prisustvuje većina delegata u veću". Dakle, ne samo da Savezno izvršno veće, a ne bilo kakav organ Srbije daje predlog nego odlučuje o takvom predlogu Veće republika i pokrajina gde znači moraju biti prisutne sve delegacije svih republika i pokrajina. To je pravno objašnjenje pravne službe kolektivnog šefa države, a onda fusnota sa dve zvezdice kaže: "Prema članu 319. Ustava

ako nadležno Veće skupštine SFRJ ne prihvati predlog Predsedništva za utvrđivanje unutrašnje i spoljne politike ili predlog za donošenje zakona drugog propisa ili opšteg akta čije je podnošenje Predsedništvo smatralo neophodnim, nadležno veće i Predsedništvo sporazumom utvrđuju postupak za razmatranje spornog pitanja, a veće određuje rok ne duži od šest meseci za usaglašavanje stavova. Ako se ni posle sporazumno utvrđenog roka ne postigne saglasnost sporno pitanje se skida sa dnevnog reda nadležnog veća i stavlja se ponovo na dnevni red ako to zahteva Predsedništvo ili po inicijativi nadležnog veća. Ako se posle ponovnog pretresanja ne postigne saglasnost u roku od tri meseca nadležno Veće skupštine SFRJ se raspušta, a Predsedništvu SFRJ prestaje mandat". Dakle, jasna odgovornost organa koji se pominju gde predlog zakona donosi savezna vlada, u ovom konkretnom slučaju savezna vlada Ante Markovića gde Predsedništvo upućuje skupštini i gde odlučuje veće u kome moraju biti predstavnici svih republika i pokrajina. Je li to sporno ili ne, gospodine Torkildsen?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Nije to u pitanju. Međutim, bilo bi zanimljivo da vidi, odnosno da se ima pregled delegata u skupštini u to vreme, dakle, u septembru 1991. godine. Meni se čini malo verovatnim da bi hrvatska delegacija i slovenačka delegacija još uvek bile tamo u skupštini, ali možda sam u pravu, možda grešim, oprostite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne varate, ali kakve to opet veze ima sa tim da šta vi tvrdite da tu odlučujuću ulogu ima Srbija?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Pa zar i Srbija nije imala svoje delegate u Skupštini SFRJ i zar u Skupštini SFRJ nije bila većina iz Srbije i Crne Gore?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne, u Veću republika i pokrajina, u Veću republika i pokrajina su delegacije republika i pokrajina. Prema tome, tu se o većini ne može raditi, ali da nas to ne udaljava od ovog drugog pitanja. Molim vas, vi ste...

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Oprostite, možete li da ponovite pitanje?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste, evo sad sam našao u ovoj vašoj izjavi, u ovom vašem kako vi zovete nalazu, kažete ostavka Ante Markovića objašnjena u egzibitu, ne znam kome, C-4911, gde on citira, voleo bih da vidim celu ostavku, da vidim bar koji datum nosi, kaže, budžet za 1992. godinu je predložen 81 posto za JNA...

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Tačno, na osnovu dokumenta datiranog na 12. septembar 1991. godine, naime, da se kao sredstvo finansiranja koristi primarna emisija.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E, vrlo dobro, znači to smo raščistili. E sada, pošto vi kažete, bez obzira što nismo znači našli u ovom stenogramu koji ste uzeli kao dokaz, nego našli suprotno, pošto vi kažete, ali praksa je bila da se finansira iz primarne emisije, vidimo ko je nosilac te prakse, dakle, Savezno izvršno veće, da li vam je poznato da je i posle Ante Markovića takođe po istim propisima i dalje savezna vlada bila nosilac predloga za budžet kasnije Savezne Republike Jugoslavije? Je li vam to poznato?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Korištenje primarne emisije je pojačano 1992. i 1993. godine, 1993. godine je sve bilo finansirano primarnom emisijom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ko je bio predsednik savezne Vlade koja je predložila taj budžet 1993. godine? Evo, Ante Marković je ovu 1991. završio pa se vezao za budžet decembra 1992. godine, a znate li da je Nemačka (Germany) decembra 1992. godine priznala Hrvatsku kao nezavisnu državu. Je li vam poznato to?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, mislim da sam to negde pročitao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je Ante Markovića podneo ostavku zbog budžeta ili zbog te malo krupnije političke...

SUDIJA MEJ: Svedok ne može da odgovori na to pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da se zadržimo na ovim finansijsko-pravnim pitanjima. Ko je bio predsednik savezne vlade koja je predložila budžet 1993. godine?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ja znam da je 1993. došlo do nekoliko revizija budžeta zbog vrlo visoke inflacije tako da to verovatno zavisi o vremenu kada je donesen taj revidirani budžet. Gospodin Lilić je ja mislim bio predsednik, mislim da je to bilo u leto 1993. godine koji je došao na mesto Ćosića, ja mislim, ispravite me ako grešim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Moraću da vas ispravim. Predsednik savezne vlade od 1992. godine pa do izbora u Srbiji 1993. godine bio je

Amerikanac srpskog porekla Milan Panić, inače moj glavni protiv kandidat na izborima za predsednika Srbije 1993. godine. Nesumnjivo je, dakle, sobzirom na period njegove funkcije predsednika savezne vlade Milana Panića predložila budžet za 1993. godinu. Izbori su kasno održani tamo 1993. godine, u kasnim mesecima 1993, ja sad ne znam tačno.

SUDIJA MEJ: Da li to prihvatate, gospodine svedoče?

SVEDOK TORKILDSEN: Oprostite, malo sam se zbunio. Reč je o terminima premijer i predsednik vlade, zato sam i spomenuo gospodina Lilića.

SUDIJA MEJ: Nemojte brinuti u vezi toga, gospodine Torkildsen, ovo nije igra pamćenja niti neki test opšte kulture. Gospodine Miloševiću, vaše sledeće pitanje, molim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Činjenica je da je Panić srpskog porekla, inače moj glavni oponent na izborima za predsednika Republike Srbije 1993. godine takođe prevremenim bio nosilac predloga za budžet 1993. godine. Inače, predsednik Savezne Republike Jugoslavije je bio Dobrica Ćosić, naš čuveni književnik, u to vreme, ali predsednik nije imao ingerenciju u vezi sa budžetom, to je stvar bila savezne vlade. Dakle, moj glavni oponent...

SUDIJA MEJ: Imate li pitanje? Imate li pitanje za svedoka ili ne?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li vi znate, sobzirom da je Milan Panić bio moj glavni oponent, da ja nisam mogao imati uticaj na saveznu vladu Milana Panića koja je predložila budžet za 1993. godinu?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ja samo mogu da se pozvem na dokumente koje sam pregledao. Meni se čini da vi jeste imali uticaj na to kako će da se raspolože sredstvima. Skrećem vam pažnju u tom smislu na paragraf 98 i paragraf 102 mog izveštaja gde ćete da vidite da ste imali uticaja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Sad ću da nađem baš taj paragraf. Molim vas, molim vas, ovde se radi o pomoći Republike Srbije. Ovde se ne radi ni o kakvom saveznom budžetu, i koji ste rekli još paragraf, 102 i 58?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ne, 98 i 102. Mogu li molim vas da dam jedno dodatno objašnjenje?

SUDIJA MEJ: Izvolite.

SVEDOK TORKILDSEN: Na strani 36 ovog izveštaja u paragrafu 98 naći ćete tačan citat iz dokumenta o kojem smo raspravljali juče. U poslednjem paragrafu koji citiram stoji sledeće: "Predsednik Milošević izrazio je svoj stav da sredstva za održavanje tehničke opreme trebaju da budu planirana putem Jugoslavenske armije i on je takođe rekao da će on da pomogne u ostvarivanju toga i da će da inicira Jugoslavensku armiju da finansira aktivne oficire i civilni personal koji je ostao u Krajini". Kraj citata. Ja mislim da taj paragraf govori sam za sebe i govori naravno o tom vašem uticaju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ovde vi govorite o nekom aktu, naći ćemo ga kasnije, ali koliko se sećam juče je taj akt citiran. Da li ste propustili jednu kritičnu reč koja se tu kaže: "Mirnodopski sastav vojske Republike Srpske Krajine", jer naprotiv, radilo se o našim naporima da se mirnim putem ovo reši i u tome se govori o našoj pomoći da održe mirnodopski sastav Vojske Republike Srpske Krajine. Je li vam to poznato, tu reč mirnodopski sastav ste nekako propustili da citirate, a to je u nekom pismu ministra odbrane Republike Srpske Krajine Španovića koji sam juče zapamtio?

SUDIJA MEJ: Koji dokument sada spominjete, gospodine Miloševiću? Gde je taj dokument?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa ja ću da vam ga nađem, ali pretpostavljam da je to taj 4682, ne mogu sad ovde da ga nađem u ovim mojim papirima, ali nema veze, naći ću ga. Odnosi se na mirovni sastav i to uopšte nije sporno. Naime, nije bila nikakva tajna da smo mi pružali pomoć i Republici Srpskoj i Republici Srpskoj Krajini i bili bi poslednje hulje da ih nismo pomagali.

SUDIJA MEJ: Dobro, dajte da se sada time pozabavimo.

TUŽILAC NAJS: Dokument pod tabulatorom 11.

SUDIJA MEJ: Dakle, tabulator 11 iz registratora koji mi imamo. Gospodine Miloševiću, imate li taj dokument 4682?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ako ga vi imate naći ćete tu vrlo jasno.

SUDIJA MEJ: Evo stiže kopija.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U sredini ovog prvi, drugi, treći, četvrti pasus kaže: "Predsednik Milošević je prihvatio koncept", i govori se o tom sastavu, "koje treba da čine mirnodopsko jezgro vojske i obezbede sigurnost granica", znači da se smanji na mirnodopski sastav, jer su sva naša nastojanja bila upravo da se problem razreši mirnim putem i da se sve svede na mirnodopski sastav. Kao što vidite iz podataka koje su ovde iznosili svedoci snage su bile mnogo veće, ali je upravo našim zalaganjem se išlo na mirnodopski sastav nadajući se da će se na miran način razrešiti problem Republike Srpske Krajine, odnosno...

SUDIJA MEJ: U redu, u redu, pitanje za svedoka molim vas.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je jasno, gospodine Torkildsen, da se ovde ne radi ni o kakvim ratnim nego upravo o nastojanju da se održi neki balans isključivo mirnodopskog sastava da bi se omogućilo mirno rešenje?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: To je vaša interpretacija stvari. Ono šta sam ja hteo da kažem naglašavajući, odnosno ističući ovaj dokument danas je budući da ste vi rekli da niste imali uticaja na savezni budžet, odnosno saveznu vojsku, meni ovaj dokument ukazuje na suprotno, jer ovde stoji da će on da inicira Jugoslavensku armiju da finansira aktivne oficire i civilni personal koji ostaje u Krajini. To meni govori o određenom uticaju, a ne zaboravite da se jugoslovenska vojska finansirala iz saveznog budžeta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je potpuno jasno, on ustvari kaže... Evo u redu je ne pišti više. Da ću se ja založiti, da ću se založiti kod vojske. Ne kaže da ću narediti jer da naredim ne mogu, a da ću se založiti, naravno da ću se založiti. Pa da li vi znate da je i posle Dejtona (Dayton Accord), i posle rata, pošto ste ispitivali finansijsku dokumentaciju i dalje Savezna Republika Jugoslavija pomagala finansiranje Vojske Republike Srpske?

SUDIJA MEJ: U engleskom prevodu stoji da će on da pomogne u ostvarenju toga i da potakne, inicira Jugoslovensku vojsku da finansira aktivna vojna lica, aktivne oficire i tako dalje. Da li to sporite, gospodine Miloševiću, da li sporite ovaj prevod?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Naravno, to je slobodna interpretacija gospodina Španovića, gospodine Mej, koja je napisana u njegovom pismu, a stvarna je moguća samo u onim stvarnim okvirima, da ja mogu da se založim za nešto jer ja do 1997. godine nisam mogao da imam nadležnost nad vojskom. A da li vam je poznato...

SUDIJA MEJ: To će svakako da bude jedno od pitanja o kojima ćemo trebati da presudimo, ali vi kažete da je to pogrešna interpretacija ko god je vodio zapisnik. Da li je to vaša tvrdnja?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Moja je tvrdnja da je to njegova slobodna interpretacija, jer se radi o njegovom pismu, a ne o nikakvom, nikakvom rekordu samog razgovora već njegovoj interpretaciji da se nada da će se tako postupiti što uostalom je bio naš opšti stav. To uopšte nije sporno da ljude koji dobrovoljno ostaju u vojsci Republike Srpske Krajine ili Republike Srpske ne možemo da kaznimo tako što će njihove porodice početi da gladuju i njihove plate su u stvari bila vrsta socijalne pomoći koju smo mi pružali i ukupne pomoći koju smo pružali Republici Srpskoj i Republici Srpskoj Krajini. To je nešto što nema potrebe da se objašnjava i što uopšte nije bila tajna.

SUDIJA MEJ: Dobro, idemo dalje, sledeće pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi govorite o saradnji između narodnih banaka Jugoslavije, Republike Srpske i Republike Srpske Krajine. Je li tako? Samo da nađem.

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, da, reč je o saradnji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Evo to vam je od 14, 15. strane i onda govorite prvo na vrhu ove 15. strane o izveštaju direktora Miletića, Narodna banka Jugoslavije je pružila stručnu pomoć kažete, to se može naći u godišnjem izveštaju NBR 92.

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja sam siguran da ste vi upoznati sa strukturom upravljanja Narodnom bankom, znate da postoji guverner, da postoji zamenik guvernera, da postoje viceguverneri i da postoje direktori za razne sektore. Pretpostavljam da vam je to poznato?

SVEDOK TORKILDTSEN – ODGOVOR: Zaista ne znam strukturu Narodne banke u detalje, ali znam da je postojao guverner Narodne banke i sasvim je logično da je imao svoje zamjenike, odnosno pomoćnike.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da to razjasnimo. Za one koji to ne znaju, jer kad kažete direktor Narodne banke onda se smatra neko ko upravlja Narodnom bankom. Ima više direktora u Narodnoj banci i ovaj je čovek nesumnjivo jedan stručnjak u Narodnoj banci na položaju jednog od direktora. On nije ni guverner, ni zamjenik, ni viceguverner. To upravo govori da je ta saradnja na ekspertskom nivou i da se daje jedna ekspertska pomoć. I šta u tome ima loše, gospodine Torkildsen, zašto ne bi bila pomoć data?

SVEDOK TORKILDTSEN – ODGOVOR: Da, to je upravo ono šta ovde tvrdim u svom izveštaju. Pružena je pomoć od strane SRJ, RS-u i RSK u ovom smislu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A onda ovde iznosite, kažete na strani 16: "U vreme kada su se zamjenjivale novčanice" i onda kažete 506.000 nemačkih maraka, banknote ove dinarske, "te novčanice su upućene u trezor Narodne banke Jugoslavije kako bi se zamjenile za odgovarajuće iznose važećim novčanicama". Znači zamena novca iz starih u nove dinare. Cela ta operacija, ako neko ima nemačke marke, na primer, a živi u Južnoj Africi (South Africa) pa se prelazi na euro, pa on te nemačke marke mora preko neke banke da zameni za euro jer marke neće vredeti posle određenog broja godina. U čemu se ta operacija razlikuje od ove, to je jedna sasvim tehnička operacija? Svako može da bude, može da bude Amerikanac, može da bude Norvežanin kao vi, koji ima, na primer, stare dinare i ima jedan rok da ih zameni za nove dinare i to čini preko nekakve finansijske institucije. U čemu je onda problem ako se ta operacija vrši?

SVEDOK TORKILDTSEN – ODGOVOR: Ja se slažem sa vama. Reč je o tehničkoj saradnji, ali ona je ograničena na područje RSK, RS i SRJ.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Naravno. Da li vi stalno gubite iz vida okvire u kojima živi čitav srpski narod i drugi građani koji su građani Srbije, Republike Srpske i Republike Srpske Krajine u uslovima potpune izolacije i međunarodnih sankcija zavedenih isključivo protiv Srbije i Crne Gore, odnosno Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srpske i Republike Srpske Krajine? Da li gubite to iz vida?

SVEDOK TORKILDTSEN – ODGOVOR: Ne, ja to ne gubim iz vida i pretpostavljam da je to bio i jedan od razloga ove monetarne integracije. SRJ,

RS

i

RSK-a su bile izolovano područje i upravo zato ste morali da finansijski saradujete. Međutim, ova saradnja je bila podređene prirode kada je reč o donošenju odluka.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Tu se razmenjuje ekvivalent za ekvivalent. Ako neko preduzeće u Srbiji kupuje balvane iz Republike Srpske, ono plaća cenu tih balvana i nema tu podređene prirode. Na tržištu se razmenjuje prema ceni koja se postigne na tržištu, roba za novac ili novac za robu, kako god hoćete. O kakvoj podređenosti govorite? Vi kad govorite o finansijskim institucijama, kad ih stručno posmatrate ovde se može govoriti samo o saradnji, jer su to tri različite finansijske institucije. Je li to sporno?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, to je svakako sporno. Ako pogledate dokazni predmet C-4779, videćete da je reč o podređenom odnosu koji sam spomenuo.

SUDIJA MEJ: Dajte da pronađemo taj dokument. Samo trenutak, samo trenutak. Dokument označen tabulatorom 18. Da, gospodine Torkildsen, o čemu ovde govorite, dokument pod tabulatorom 18?

SVEDOK TORKILDSEN: Ja bih želeo sada da pređem na drugu tačku. Ovde je navedeno dosta njih, čak 15, a u drugoj stoji: "U Narodnoj banci Republike Srpske i banci Republike Srpske Krajine one funkcionišu kao glavne filijale Narodne banke Jugoslavije i pod njenim ovlašćenjem". I dole stoji u paragrafu 4: "Narodna banka Republike Srpske i Republike Srpske Krajine će delovati na disciplinovan način". A onda u paragrafu 7 stoji: "Guverner Narodne banke Republike Srpske i guverner Narodne banke Republike Srpske Krajine su dužni da dolaze na sastanke Saveta jugoslovenske Narodne banke bez prava glasa". Ja mislim da ovo vrlo jasno ilustruje da ovo nije bio ravnopravan odnos.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Torkildsen, upravo ste rekli bez prava glasa. Prema tome, one nisu glavni ogranci već je reč o saradnji u kojima, u kojoj se nastoji da se drže iste, da drže iste kriterijume, dakle, da ne smanjuju ili povećavaju kamatne stope na račun štete onih drugih, da se pridržavaju disciplinovanu, u finansijskom poslovanju je disciplina, priznaćete, jedna veoma bitna karakteristika uspešnog finansijskog poslovanja, dakle, da se omogući da se ne oštete klijenti neodgovornim ponašanjem

bilo koje od te tri banke. A sigurno da najviše i stručnog potencijala, a i ekonomskog potencijala ima Narodna banka Jugoslavije, to nije sporno. Je li to vama sporno sa stručnog stanovišta, gospodine Torkildsen?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Pre svega, želeo bih da kažem da ovaj dokument govori sam za sebe. Ja ne mogu da dodam nikakav komentar.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ajmo uzmimo liberalnu američku ekonomiju. Ko obara kamatnu stopu na primer tamo, ili podiže kamatnu stopu? Neka od vodećih, neka od vodećih komercijalnih banaka, Morgan Čeiz (Morgan Chase), na primer, neka od vodećih, čak ne mora da bude ni prva obori kamatne stope ili poveća kamatnu stopu i onda je druge slede. Uvek postoji neka vodeća banka koja povlači neki potez koji ostali poštuju. Je li tako ili ne? Čak i kad je reč o komercijalnim bankama, a ne ovoj saradnji centralnih banaka Republike Srpske, Republike Srpske Krajine i Jugoslavije.

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: To bi trebala da bude centralna banka koja određuje kamatnu stopu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A zar ne smatrate da je potrebno ako je tako sužen, sabijen privredni prostor u kome se svakodnevno nekih 12 miliona ljudi bori za opstanak, za egzistenciju na tržištu koje je suženo u sankcijama, koje je zatvoreno da je potrebno imati jednu punu saradnju da se servisiraju te ograničene mogućnosti privrede koja posluje u nemogućim uslovima. Je li to vama jasno ili nije? I šta je onda problem ako postoji saradnja centralnih banaka? Je li to neki zločin?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ja ne kažem da je to nekakav problem. Ja ne kažem ni da je to direktno zločin sam po sebi, ali zavisi od toga u koje svrhe se koristi ova finansijska pomoć, a ona je na kraju krajeva bila korišćena za finansiranje Vojske Republike Srpske i Republike Srpske Krajine.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Torkildsen, valjda i vi znate da osim vojske Republika Srpska i Republika Srpska Krajina ima i školstvo, da ima i zdravstvo, da ima javne službe, da ima penzije, da ima intervencije za socijalna davanja, za izbeglice, za niz stvarni koji svaka država ili svaka čak opština mora da ima. Kako možete da to svedete na vojsku? Pa nije taj narod tamo toliko ljudi sav bio samo imao vojne potrebe. Pa vojne potrebe su u tom pogledu bile najmanje, jer je tamo bilo i previše oružja, pogotovo u Bosni koja je bila centralna republika bivše SFRJ. Pa je li vam to jasno?

Zašto apstrahujete sve ove druge potrebe i budžet?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ja ih ne zanemarujem, ali jeste činjenica, stoji to da je najveći deo budžeta išao vojsci i to se potvrđuje dokumentima. Ja ne mislim da je to uopšte dovedeno u pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Uvek je u budžetu najveći deo za vojsku, ali vi nemate u vidu, na primer, nemate u vidu da Jugoslavija ima dve republike, Srbiju i Crnu Goru, da u budžetu Jugoslavije koji finansiraju Srbija i Crna Gora je najveći deo za vojsku, a da u budžetu Republike Srbije i Republike Crne Gore, čak je budžet Republike Srbije veći od saveznog budžeta, nema ni jednog dinara za vojsku nego su sve ove druge potrebe u njemu. Da li vi imate predstavu o tome da kad pogledate, znači opštu, javnu i zajedničku potrošnju da morate da imate u vidu u zbiru sve te budžete, a ne samo one iz koga se finansira vojska? Vojska se finansira iz budžeta Savezne Republike Jugoslavije jer postoji jedna vojska, ali iz budžeta Republike Srbije ili iz budžeta Crne Gore se ne finansira vojska nego se finansiraju mnoge druge potrebe...

SUDIJA MEJ: Ja sam vam isključio mikrofon, jer treba da postavite pitanje, a ne da držite govore. Postavite pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, je li vam jasno da se kad je o Jugoslaviji reč vojska finansira iz saveznog budžeta?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, to mi je jasno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da se, na primer, zdravstvo i školstvo ne finansira iz saveznog budžeta?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Morao bih da pogledam budžete, ali pretpostavljam da ste u pravu. Nisam video ništa šta bi to osporavalo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Školstvo, javne službe, socijalna davanja, penzije i mnoge druge stvari se finansiraju na nivou republika. Je li vam to poznato?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Opet vam kažem da pretpostavljam da ono šta vi kažete je tačno. Potpuno sam siguran da privredne i ekonomske žrtve koje je preduzela Srbija time što je podržavala Republiku Srpsku i Republiku Srpsku Krajinu putem pružanja humanitarne pomoći su bile jako velike i ja ne mislim da to treba da se osporava.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali gospodine Torkildsen, valjda imate u vidu i stotine hiljada izbeglica koje je Srbija primila na principu ne diskriminacije iz svih krajeva Jugoslavije, šta je takođe ono nevidljivo, a šta takođe zahteva ogromna sredstva da se obezbedi da oni budu zbrinuti pored toga, znači, a oni nisu ni u Republici Srpskoj ni u Republici Srpskoj Krajini nego stotine hiljada u Srbiji. Dakle, osim te humanitarne pomoći pretpostavljam da je i ovo humanitarna pomoć. Je li imate u vidu i to?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, to mi se čini kao razumna tvrdnja. Ja ne znam dovoljno o humanitarnoj pomoći koja je dostavljena. Samo pretpostavljam da se verovatno radi o velikom iznosu i da je to žrtva koju je uzeo na sebe srpski narod.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I građani Srbije, nesrpskog porekla u Srbiji svih nacionalnosti su ogroman teret uzeli na sebe da pomognu, da pomognu i Republici Srpskoj i Republici Srpskoj Krajini. Da li ste se uopšte upustili u analizu tih činjenica? Ko je drugi mogao da im pomogne?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ja nisam izvršio analizu toga i kao šta vi kažete ko je drugi mogao da im pomogne, ja mislim da nije bilo nikog drugog ko je mogao da im pomogne sem Republike Srbije i Savezne Republike Jugoslavije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Prema tome, o čemu onda govorimo. A drugo, gospodine Torkildsen, ja imam utisak da se ovde stvara atmosfera kao da se neka tajna odigrava u vezi sa ovom pomoći koju smo pružali Republici Srpskoj i Republici Srpskoj Krajini. Molim vas, vi ovde imate jedan dokazni predmet, ja, izvinjavam se gospodine Mej, ne mogu da nađem sada pošto je to iščupano, ali stranica nosi broj 00435081, to je fotokopija Službenog glasnika Republike Srpske Krajine broj 3, strana 205, utorak 20. april 1993. godine. To je vaš dokazni predmet, ali meni je ispao iz tabulatora i ja ne mogu da se sad ... Samo imam identifikaciju strane 00435081. Službeni glasnik Republike Srpske Krajine je javni dokument koji se štampa i svakome je na raspolaganju. Molim vas, kaže, "Odluka o..." "

SUDIJA MEJ: Samo trenutak da to pronađemo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: "Odluka o izdvajanju sredstava za finansiranje Republike Srpske Krajine u periodu od januara do juna 1993.

godine", 43-5688, to je gore vaša ova oznaka, jedan, dva i tako dalje. I ovde kaže "Odluka o rasporedu sredstava za finansiranje..."

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Možete li da nam vi nešto kažete o ovome, gospodine Najš?

TUŽILAC NAJS: Samo trenutak, časni Sude.

SUDIJA MEJ: Izvolite. Gospodine Miloševiću, dok mi tražimo dokument, izvolite pročitajte.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo da vam pročitam, na kraju krajeva to su vaša dokumenta i nema tu ništa sporno. Molim vas, kaže "Sredstva za finansiranje nadležnosti Republike Srpske Krajine" i tako dalje, "u iznosu", nije bitno, "obezbeđuju se: iz izvornih prihoda Republike Srpske Krajine u ukupnom iznosu od", toliko i toliko. Pa sledeća tačka: "Iz dopunskih sredstava Savezne Republike Jugoslavije na područjima pod zaštitom UN-a (United Nations Protected Areas) u iznosu", toliko i toliko.

TUŽILAC NAJS: Tabulator 64.

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Rečeno nam je da je to tabulator 64, 20. april 1993. godine.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Mej, poenta je u tome, da ne gubimo vreme, poenta je u tome, gospodine Mej, što je ovaj "Službeni glasnik" javni dokument. U njemu se javno kaže da se finansira iz dopunskih sredstava Savezne Republike Jugoslavije, pa onda sledeća stavka koja takođe mora da ima oslonac u Saveznoj Republici Jugoslaviji kaže: "Iz kredita kod Narodne banke", jer kredit kod Narodne banke je verovatno bar delimično podržan nekim kreditom Narodne banke Jugoslavije. Prema tome, zašto se od neke stvari od pružanja pomoći Republici Srpskoj i Republici Srpskoj Krajini pravi misterija kao da se radi o nekom otkrivanju nekih tajnih činjenica koje su potpuno javna stvar?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, ja mislim da je ovo veoma interesantan dokument. Kao šta je i optuženi i istakao, ovde stoji da veliki deo budžeta proističe iz dopunskih sredstava od Savezne Republike Jugoslavije i kao šta je on rekao još jedan veći iznos potiče od kredita, od kredita koji su

zapravo druga reč za primarnu emisiju, a to opet potiče od Narodne banke Jugoslavije. I ukoliko saberete ove dve cifre videćete da je više od 90 posto ukupnog predloženog budžeta finansirano od Savezne Republike Jugoslavije. I ukoliko pogledamo dalje vidimo da se ovde predlaže kako će to da se potroši i to je nešto šta se vidi na drugoj strani prevoda. Tu možete da vidite da dvetrećine ovog predloženog budžeta su sredstva za školstvo i samozaštitu i pored toga deo sredstava će da se koristi za vojne plate i to sve zajedno čini trećinu budžeta koji je na kraju krajeva obezbedila Savezna Republika Jugoslavija.

SUDIJA KVON: Da, ali pitanje koje je vama postavljeno je da je to sve bilo javno objavljeno.

SVEDOK TORKILDSEN: Da, bilo je javno objavljeno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, čemu onda mistifikacija gospodine Torkildsen, kao da ovde sad otkrivamo šta je pisalo u novinama, evo šta je pisalo u novinama 20. aprila 1993. godine? Je li vi imate potrebu da nešto otkrijete šta je otkriveno svakome ko je želeo da čita te novine?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ukoliko se govori o tome da je nešto bilo tajno onda bi trebalo da pređemo na ovu stavku koja se tiče kredita Narodne banke kojima se finansira dvetrećine ovog budžeta jer koliko sam ja shvatio, a siguran sam da sam tačno shvatio, krediti Narodne banke ovde zapravo predstavljaju kredite Narodne banke koji su dati Narodnoj banci Republike Srpske Krajine, ali to sve potiče od Narodne banke Jugoslavije. To ne stoji jasno u dokumentu da svi ti krediti potiču od Narodne banke Jugoslavije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Torkildsen, sada da to, baš me interesuje vaše stručno mišljenje. Ne stoji u dokumentu jer se oni zadužuju kod svoje narodne banke, a evo ja vam dodajem da verovatno Narodna banka Republike Srpske Krajine ne bi mogla da ispuni tu obavezu, a da nema pomoć Narodne banke Jugoslavije, da nije takođe podigla neki kredit kod Narodne banke Jugoslavije iako to ne piše, evo. E sad mi objasnite, pošto smo mi u izolaciji i stvoren je nekakav način saradnje i pomoći u čemu se principijelno, ali samo stručno principijelno, dakle, to razlikuje od, na primer, pomoći Međunarodnog monetarnog fonda (IMF, International Monetary Fund) nacionalnoj banci "XY" zemlje da održi privrednu stabilnost i da održi nekakvu stabilnost. Kad, na primer, Međunarodni monetarni

fond odluči, pa da nekoj "XY" zemlji kredit toliki i toliki pod povoljnim uslovima i tako dalje, da održi svoju stabilnost u čemu se to stručno, principijelno razlikuje od takvog kredita i ko odlučuje onda o tome, je li odlučuje ta zemlja koja je primalac kredita ili odlučuje Međunarodni monetarni fond? Evo sasvim stručno pitanje za vas koji ste finansijski stručnjak.

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ja bih pretpostavio da bi se razlika zaključivala u tome što Međunarodni monetarni fond ne bi na ovom nivou pružao pomoć vojsci.

SUDIJA MEJ: Mislim da ćemo sada da napravimo pauzu. Gospodine Miloševiću, vama je ostalo još 20 minuta i organizujte pitanja. Suviše ste vremena potrošili na irelevantne stvari i na prepirke sa svedokom. Da bolje organizujete vreme, onda biste važne stvari prvo pitali.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Rat u Sloveniji je verovatno nevažna stvar pošto se ne odnosi na finansijska dokumenta, ali se odnosi na dokumenta koja su podneta pa nisam mogao da propustim zadovoljstvo prilike da vam na to ukažem. Slažem se.

SUDIJA MEJ: Sada pravimo pauzu.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, dozvolićemo vam još pola sata za unakrsno ispitivanje. Posle toga ćemo da saslušamo pitanja amikusa. Gospodine Najs nećemo danas da započinjemo sa novim svedokom.

TUŽILAC NAJS: Treba da razmotrimo svedoke po Pravilu 92bis.

SUDIJA MEJ: Da, svedoci po Pravilu 92bis.

TUŽILAC NAJS: Gospođa Uerc-Reclaf (Uertz-Retzlaff) biće prisutna.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Govorili ste u svom izveštaju ne samo o podršci i pomoći koja je upućivana Republici Srpskoj u finansijskom smislu već ste pomenuli u ljudstvu, stručnim kadrovima i tako dalje. Je li tako?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Onda mi recite zbog čega niste u svoj izveštaj, pošto ste to, dakle, pominjali, uneli i prvi i drugi pasus ovog ekspozea na strani označenoj 01042299 gde se kaže: "Svojevrsan problem čini nepopunjenost komandi i jedinica vojske aktivnim starešinama. Od ukupnog broja oficira Srba iz Bosne i Hercegovine našoj vojsci je do sada pristupilo svega..."

TUŽILAC NAJS: Strana 5.

SUDIJA MEJ: Koji navod, molim vas?

TUŽILAC NAJS: Peta strana, 18132 paragraf, odnosno prvi pasus na vrhu strane.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kaže, dakle "Od ukupnog broja oficira Srba iz Bosne i Hercegovine našoj vojsci je do sada pristupilo svega 21,3 posto", bilo 4.206, a došlo 900, "to je jedna polovina od formacijskih potreba vojske". A u sledećem pasusu kaže: "Iako su tih 21 posto bivše JNA pristupili našoj vojsci iz rodoljubivih, patriotskih i najhumanijih razloga i neosporno je svojom stručnošću i žrtvama reorganizovali vojsku i oslobodili srpske teritorije i pre i sada su često žrtve nesavesnih pojedinaca, pa i organizovanih grupa kojima je u prvom redu u ovom ratu cilj lična korist, a o odbrani srpskog naroda nema ni pomena". Videli ste taj pasus.

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, jesam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa gde se u ovim navodima, evo nekoliko sam vam navodima dao, može, ako ništa drugo onda bar nazreti, naslutiti postojanje nekog plana finansijske konstrukcije ili neke pomoći u starešinskom kadru kada je sasvim vidljivo da je svega 21 posto ukupnog starešinskog kadra došlo iz redova upravo stanovnika Bosne i Hercegovine koji su bili pre toga oficiri JNA?

SUDIJA MEJ: Da li je od vas zatraženo da i to pregledate, gospodine Torkildsen?

SVEDOK TORKILDSEN: Zapravo se ne sećam. Naravno ja nisam, kao što sam već rekao, uključio u svoj izveštaj svaki citat. Citat koji sam iz ovog dokumenta uključio, Mladićev citat, njegove reči mislim da su vrlo indikativne i zato sam ih ukratko citirao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, ali ja sam ih zato citirao šire. Pa čini li vam se onda kada se citiraju malo šire da se gubi ono šta ste vi hteli da pripišete tom citatu isčupanom iz konteksta?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ne, ne bih se složio. On ovde konkretno, odnosno mi ovde sada konkretno govorimo o oficirima vojske, ali kako sam ja shvatio i na osnovu onoga šta sam citirao u svom izveštaju takođe se spominje materijal i oprema koju je JNA ostavila za sobom kada se povlačila iz Bosne, taj materijal i opremu je kasnije koristila novostvorena Vojska Republike Srpske.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa dobro, da li ste vi, gospodine Torkildsen, uopšte imali zadatak ili vam je palo na pamet da analizirate materijal i opremu koji je ostao posle povlačenja JNA na području kontrolisanom od strane hrvatskih snaga, muslimanskih snaga ne samo naoružanje i opremu nego čitave vojne fabrike, proizvodnju eksploziva, proizvodnju raznih proizvoda za vojsku i niz drugih stvari koji je ostao takođe iz poseda bivše JNA na područjima pod kontrolom hrvatskih i muslimanskih snaga. Da li ste i to analizirali?

SUDIJA MEJ: Da li ste i to analizirali?

SVEDOK TORKILDSEN: Ne, nisam. Ne zato, jer kako sam ja shvatio to ne bi bio direktan dokazni materijal protiv optuženog, naime, ne bi se vezivalo za optužnicu. Osim toga ja nisam naišao ni na kakve dokaze u tom smislu, odnosno da li bi određene količine opreme ili materijala bile ostavljene na raspolaganju hrvatskim, odnosno muslimanskim snagama posle povlačenja JNA.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa niste čuli za preuzimanje čitavih brigada, korpusa i tako dalje, opreme, oružja, municije, fabrika, vojne proizvodnje, aerodroma i svega toga šta je bilo u posedu JNA, a ostalo na tim prostorima? Ništa to niste imali u vidu?

SUDIJA MEJ: Da, gospodine Torkildsen.

SVEDOK TORKILDSEN: Ne, ja nisam analizirao taj aspekt.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Molim vas, pročitajte sada i pasus tri na strani označenoj 01042296 ovog istog ekspozea gde kaže: "Odlukama Skupštine Republike..."

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Ne možemo da nađemo, jer paginacija nije ista. Pomozite nam, molim vas, gospodine Najš.

TUŽILAC NAJS: Još je rano da bih mogao da zaključim o čemu se tačno radi, ali ako optuženi pročita bar prvi red, verovatno ćemo da shvatimo.

SUDIJA MEJ: Nastavite da čitate, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: "Odlukama Skupštine Republike Srpske...

TUŽILAC NAJS: Druga strana, treći pasus.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: "Odlukama Skupštine Republike Srpske od 12. maja 1992. godine stvoreni su uslovi da se od naoružanog naroda i pripadnika srpskog naroda iz redova bivše JNA i raspoloživih sredstava i opreme izvrši transformacija jedinica i formira Vojska Republike Srpske." Dakle, pošto vi kažete da ste analizirali finansijske aspekte vojnih dokumenata, da li iz ovoga proizilazi neki vaš odgovor na pitanje ko je stvorio Vojsku Republike Srpske, je li to učinio neko iz Srbije ili iz SFRJ, ili iz SRJ ili se jasno vidi iz ovog citata kako je stvorena Vojska Republike Srpske i šta su i sa stanovišta finansijskog aspekta vojnog dokumenta konsekvence koje iz toga proizlaze?

SUDIJA MEJ: Dva pitanja. Postavili ste dva pitanja. Prvo je možete li da nam kažete ko je osnovao vojsku, a drugo da li znate ko ju je finansirao? Molim vas jedno po jedno.

SVEDOK TORKILDSEN: Ja zaista nemam saznanja o tome ko ili kako je uspostavljena Vojska Republike Srpske. Kada je reč o finansiranju to nije neka konkretna stavka ovog dokumenta, naime, taj aspekt. Zašto sam ga ja uključio u ovaj dokument je zato što sam u drugim dokumentima govorio o tom aspektu, jer naravno ako nekome dostavljate veliku količinu materijala, opreme time im omogućavate da osnuju vojsku, a to predstavlja i veliku količinu novca, podrazumeva se da su novčana sredstva za to utrošena.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ali molim vas, gospodine Torkildsen, na strani 03077397, pod tačkom 6 naveli ste: "Pružena podrška bila je usmerena kako za srpske vojne jedinice koje su uspostavljene na

područjima pod srpskom kontrolom u Hrvatskoj i BiH-u, tako i za organe srpske civilne vlasti uspostavljene na ovim područjima". Je li tako?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pošto kažete da je podrška bila usmerena, recite mi ko je usmeravao podršku o kojoj govorite za vojne jedinice i za organe civilne vlasti, odnosno da još bolje preciziram pitanje, pošto ste vi ovde objašnjavali kredite, zaduženja, finansijsku pomoć, pa valjda usmerava onaj koji uzima kredit, ko se zadužuje, ko prima tu finansijsku pomoć. Je li tako ili nije?

SUDIJA MEJ: Da li razumete pitanje?

SVEDOK TORKILDSEN: Delimično. Zavisí o kakvoj vrsti kredita je reč, kakvi su bili uslovi otplate, odnosno kakvi su bili uslovi trošenja tih kredita. Možda je moglo da se dogodi da im je bila određena sasvim konkretna svrha. Ista stvar odnosi se i na uplatu u budžet. Pretpostavljam da onaj ko je dobio sredstva je delom učestvovao u odlučivanju o korišćenju sredstava. Međutim, treba da bude jasno onima koji su dali tu pomoć, odnosno vršili tu uplatu u budžet da se velika količina tih sredstava koristila u vojne svrhe budući da je veliki deo budžeta bio namenjen u vojne svrhe.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja vas pitam samo ko je onda usmeravao ta sredstva, ako se Republici Srpskoj Krajini i Republici Srpskoj pruža odgovarajući kredit da pokrije deficit budžeta. Valjda taj koji prima taj kredit i koji donosi odluku o tom budžetu usmerava ta sredstva. Je li to tako ili nije?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: To je tako da oni usmeravaju ta sredstva. Međutim, i onima koji daju zajam, koji daju kredit je trebalo da bude jasno zašto će taj kredit da se koristi i to je bilo potpuno jasno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A ja sam vas pitao jedno, vi mi odgovarate drugo. Pa kredit se koristio da se pomogne narodu koji se tama nalazi. To je jasno, to je motiv iz koga Srbija, Jugoslavija, Crna Gora pružaju pomoć da pomognu narodu. Pa valjda taj narod ima svoju vladu koja brine kako će se ta sredstva rasporediti. A recite mi, gospodine Torkildsen...

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Dajte priliku svedoku da odgovori na pitanje, odnosno na vaše tvrdnje. Naime, ovde se tvrdi da je novac išao narodu, da

je Srbija davala zajam kako bi se isti koristio za dobrobit tamošnjeg naroda. Da li je to konzistentno sa onim šta ste vi utvrdili ili ne?

SVEDOK TORKILDSEN: Svakako da nije. Na primer, ako uzmete revidirani budžet za Republiku Srpsku 1993. godine, i to je jako dobar primer korišćenja novca, videćete da je bilo jasno onome ko je davao kredit, u ovom slučaju Savezna Republika Jugoslavija, da je više od 90 posto budžeta išlo vojsci, a ne da su se sredstva koristila za dobrobit naroda.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A mislite i nije interes naroda da zaštiti život, ako je napadnut nego samo nešto šta nema veze sa zaštitom i odbranom?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Naravno radi se o mešovitoj slici kad je reč o budžetu, ali mislim da je prilično indikativno kad je reč o prioritetima da se više od 90 posto davalo vojsci. Koliko vam onda ostaje za obrazovanje, za bolnice i tako dalje, ja ne znam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, dobro, gospodine Torkildsen. Ajmo onda još dalje da preciziramo još neko pitanje. Da li ste vi svesno ili slučajno zaboravili da navedete medicinsku pomoć, pomoć u lekovima i sanitetskim sredstvima, pomoću lekarima kao profilu stručnjaka koji je pomagao najviše na zbrinjavanju onoga šta je najviše ugroženo, a to je zdravlje ljudi i mnogi su odlazili u pomoć svom narodu na području Republike Srpske i Republike Srpske Krajine. Dakle, da li to smatrate, dakle, medicinska, lekovi, sanitetska sredstva, hrana i sve mnoge druge vrste pomoći materijalne i finansijske. Da li ste vi sve te vrste pomoći analizirali?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ne, nisam zato što ne smatram da je to relevantno za predmet da li su oni na kraju primili medicinsku pomoć ili nisu. Ja sam siguran da ste vi podneli velike žrtve u smislu humanitarne pomoći, ali ja zaista ne znam koliko to ima veze sa predmetom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Sobzirom da u tački 8 govorite da je pomoć varirala u periodu od 1991. do 1995. godine recite mi, po vašem nalazu jer time ste se bavili, kada je bila najintenzivnija, kada manje intenzivna i u kom periodu je bila više finansijska ili manje materijalna? Možete li iz onoga šta ste pretpostavljam kao ekspertizu morali da uradite da izvučete neke zaključke i da mi kažete te periode, voleo bih da ih čujem?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Pokušaću da vam odgovorim kako najbolje znam i umem. Po mom mišljenju finansijska pomoć je izgleda bila

uveliko na *ad hoc* osnovi, dakle, ne osobito sistematična 1991. godine. Kao što možemo da vidimo, brojni su zahtevi upućeni za finansijsku i materijalu pomoć srpskom Ministarstvu odbrane, a zatim 1992. godine ako pogledamo entitete Republika Srpska i Republika Srpska Krajina videćemo da je to vreme kada se oni uspostavljaju i kada oni konačno uspevaju da dobiju svoj budžet. U to vreme izgleda da ta pomoć postaje daleko planiranija i konzistentnija. Meni se čini da je velik deo te pomoći direktno uplaćivan u te njihove budžete, ali 1991. godine ti entiteti nisu imali budžete, odnosno nisu postojali budžeti. Mislim da ti doprinosi u njihove budžete su najintenzivniji 1992. i 1993. godine i na osnovu ovoga šta vidim ovde 1994. godine kada je bilo gotovo sa štampanjem novca, odnosno primarnom emisijom, dakle, krajem januara 1994. godine očito je da je pomoć koju su primale Republika Srpska i Republika Srpska Krajina putem primarne emisije bila manja nego ranije. Moram da naglasim da ja nisam vidio niti sam našao podatke o budžetu, odnosno o godišnjim obračunima za Republiku Srpsku za 1994. i 1995. godine tako da zapravo ne mogu da komentarišem to šta su oni primili putem primarne emisije za taj period, ali ja sam pregledao budžet RSK za 1994. godinu, mislim da je Milan Babić o tome govorio za vreme svog svedočenja, da je velik deo tog budžeta bio zapravo iz primarne emisije, ali već tada daleko manja nego u prethodnom periodu. Koliko je meni poznato, a i optuženi je sam naglasio da pomoć u vidu isplate plata oficira vojske RSK i Vojske Republike Srpske se nastavilo tokom tog perioda i koliko je meni poznato to se završilo tek 2002. godine. Nadam se da je ovo bilo od neke pomoći.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Jeste od pomoći čak i veće nego šta vam se čini. Dakle, je li vam poznato da posle Dejtonskog sporazuma (Dayton Accord) 1995. godine, u novembru 1995. godine, više nije bilo nikakvim, pa čak ni pojedinačnih sukoba nigde na prostorima ni Bosne i Hercegovine ni Hrvatske? Je li vam to poznato?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ne, o tome ne znam ništa.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Evo pretpostavimo da je tako, samo pod pretpostavkom da je tako, a da ste sada rekli podatak da je do 2002. godine Jugoslavija isplaćivala tu materijalnu pomoć oficirima, odnosno Vojsci Republike Srpske, da li vam je taj podatak dovoljan da kao finansijski stručnjak izvedete zaključak da to nije bilo u funkciji nikakvog rata nego u funkciji jednostavno održavanja vojske u okvirima i uslovima u kojima je

ona precizirana Dejtonskim sporazumom? Nigde niko nije ratovao od potpisivanja Dejtonskog sporazuma, a još sedam godina se...

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Jeste li vi izučavali ova pitanja posle Dejtonskog sporazuma 1995. godine?

SVEDOK TORKILDSEN: Ne, nisam. Kad sam se oslanjao i spomenuo finansiranje oficira Republike Srpske posle 1995. godine ... Ja sam se tu oslanjao na novinske članke i ono šta je bilo opšte poznato o tome.

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, vaše vreme je skoro isteklo, ali možete da postavite još dva pitanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Žao mi je što moram da se tako ograničim, ali dobro, evo jedno da pokušam da bude malo šire. Dakle, da ne računam da nisam dobio odgovor na ovo pitanje, vi ste konstatovali da je pomoć išla do 2002. godine, je li tako, za Vojsku Republike Srpske iz SRJ?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, tako je. To je zasnovano na novinskim člancima.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je sedam godina od prestanka rata. Da li se onda može tvrditi da je to u funkciji nekakvog rata?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ja ne mogu da odgovorim na to pitanje sa kakvom namerom su nastavili da pomažu, odnosno da finansiraju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li vam je poznato, molim vas, gospodine Mej, to je u okviru jednog te istog pitanja, a ja ću drugo postaviti posle toga. Da li ste upoznati sa činjenicom da je u okviru ovog mirovnog aranžmana, prevashodno Dejtona, uspostavljena obaveza ograničenja naoružanja i ukupno vojnih efektiva u regionu, dakle, kako za Saveznu Republiku Jugoslaviju tako i za Bosnu i Hercegovinu, posebno Republiku Srpsku, posebno muslimansko hrvatsku federaciju, za Hrvatsku i tako dalje? I da li vam je poznato da se po nalogima međunarodnih kontrolnih komisija SRJ svojih obaveza pridržavala u potpunosti i vojnih efektiva i sve te obaveze ispoštovala? Je li imate u vidu te činjenice prilikom ove vaše ekspertize?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ne, nisam upoznat sa detaljima Dejtonskog sporazuma.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne znate ništa o tome, to ima veze sa činjenicama koje su vam bile stavljene u dužnost da ispitajte. E onda, pošto ste mi rekli da imam još jedno pitanje, gospodine Mej, vi ste, znači, gospodine Torkildsen, analizirali pomoć Srbije Srbima preko Drine u Republici Srpskoj i u Republici Srpskoj Krajini, to je pomoć Srbije Srbima. Da li ste išta prikupili kao informaciju, podatak, da ne kažem analizu o pomoći Saudi Arabije (Saudi Arabia), Turske (Turkey) ili nekih zapadnih zemalja, Nemačke, Austrije (Austria) ili nekih tamo Pakistana (Pakistan), Malezije (Malaysia), Indonezije (Indonesia) i tako dalje ratnim sukobima na prostorima nekadašnje Jugoslavije? Da li ste išta i da li vam je iko dao bilo kakav zadatak da prikupite te podatke?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ne, nisam analizirao takve podatke zato što nemam nikakve dokumente u tom smislu.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Tapušковиć.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Imam jednu jedinu, samo jednu temu oko koje bih pitao svedoka. Gospodine Torkildsen, vi ste za 1991. godinu pažljivo razmotrili ogromnu finansijsku dokumentaciju koja je pratila finansijske tokove u toj godini, u nekim godinama pre toga i u nekim godinama posle toga. Je li tako?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, uglavnom period na koji sam se ja skoncentrisao je od 1991. do 1995. godine.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Hvala. 1991. godine je još uvek postojala Jugoslavija, to mislim da ne sporite.

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ne, ne sporim, ali to je bio prelazni period.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Da li ste u toj dokumentaciji koju ste pregledali naišli na podatke o fondovima za pomoć nerazvijenim prostorima, a to su bili Krajina, Bosna, Kosovo? Jeste li naišli na podatke o fondovima iz kojih su se pomagali nerazvijeni krajevi?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ne sećam se toga, ali pregledao sam dosta materijala.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: U finansijskim dokumentima i prema ekonomskim pokazateljima, da li je nesporno bilo da je do 1991.

godine najrazvijenija područja su bila Republika Hrvatska i Republika Slovenija, ekonomski su bili najrazvijeniji, je li tačno to?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: To sam čuo, ali ne mogu sad da se setim gde sam to pročitao.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: I zadnje moje pitanje, da li ste u svim tim materijalima uopšte u svim tim dokazima do kojih ste došli naišli na podatak da je jedan od glavnih razloga zbog čega su Slovenija i Hrvatska pošle u akciju nezavisnosti upravo to što nisu želeli više da pomažu nerazvijene prostore na toj zemlji? Da li ste naišli na taj podatak?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ne mogu da se setim da sam video dokumente koji bi govorili o tome.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Hvala.

DODATNO ISPITIVANJE: TUŽILAC NAJS

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Samo par stvari, gospodine Torkildsen. Postavljeno vam je puno pitanja o tabulatoru 6, a to je stenogram sa sastanka na kome je prisustvovao i optuženi i to je dokazni predmet Tužilaštva koji nosi oznaku na strani 17610 i tu se govori o obaveznim rezervama. Ja imam jedno jednostavno pitanje za vas. Da li taj pasus, po vašem mišljenju, ima nekakav uticaj na ono šta ste vi objasnili u paragrafu 19 vašeg izveštaja, a to da se optuženi nije usprotivio tome da se generišu sredstva putem primarne emisije?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ne mogu da vam definitivno odgovorim na to. Kao što je optuženi i sam istakao, ukoliko povećavate ove rezerve to znači da se smanjuje novac u opticaju, a sa druge strane, ukoliko se na ovo pogleda u jednom širem kontekstu onda postaje jasno da politika koja je vođena kasnije, a to je politika po kojoj se koristi primarna emisija zapravo je dopuštala da se tako finansiraju ove ustanove.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, ali rezerve čega? Ranije su to bile rezerve zlata, a pretpostavljam da se sada to odnosi na nešto drugo, možda na devize.

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ne, mislim da je optuženi mislio na nešto drugo. On je mislio na obavezne rezerve koje su komercijalne banke morale da imaju u Narodnoj banci Jugoslavije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu. Hvala. Ali pošto je ovo bilo pitanje o kojem se najviše govorilo tokom unakrsnog ispitivanja, da li to na nekakav način utiče na to da vi želite da promenite vaš zaključak?

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Ukoliko sam vas pravilno shvatio, to ni na koji način ne utiče na moj zaključak. Na kraju se ovde radi samo o tome kako se koristi primarna emisija.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu, hvala. Sada nas interesuje ovaj sastanak i šta je tamo bilo rečeno. Da li ste u budžetu našli nekakve dokaze o tome da je postojao neki drugi izvor sredstava koji ste pronašli u Republici Srpskoj i Republici Srpskoj Krajini? Optuženi je rekao da su oni imali neke svoje izvore.

SVEDOK TORKILDSEN – ODGOVOR: Da, zavisi o tome o čemu govorite. U budžetu Republike Srpske za 1992. godine ili zapravo u njihovom godišnjem obračunu za 1992. godinu oni su imali neke svoje izvore prihoda, ali većina se finansirala iz primarne emisije mada su imali i neke svoje izvore. Ali kad pogledamo 1993. godinu, a to je period hiper inflacije, onda vidimo da je skoro ceo njihov prihod bio od primarne emisije. To se odnosi i na Saveznu Republiku Jugoslaviju takođe.

TUŽILAC NAJS: Hvala vam.

SUDIJA MEJ: Gospodine Torkildsen, ovim je vaše svedočenje završeno. Hvala vam što ste došli pred Međunarodni sud da svedočite. Sada možete da se povučete. Možemo sada da počnemo da obrađujemo sledeću grupu svedoka. Nećemo uspeti da završimo celu grupu danas, jednostavno ćemo saslušati šta ima Tužilaštvo da kaže i obradićemo onoliko svedoka koliko možemo u vremenu koje nam je preostalo. Sad ćemo prvo da počnemo sa svedokom C-1072 i C-1073. I jedan i drugi svedok u skladu sa mojim beleškama govore o napadima na selo Škabrnja. Svedok C-1072 svedoči takođe i o ubistvu njegovih roditelja, o uništavanju i pljačkanju sela, a svedok C-1073 prema mojim beleškama daje neposredno svedočenje o Mladiću, o tome kako je on posećivao ili selo ili Knin. Gospođo Uerc-Reclaf, možda biste vi mogli nešto da dodate.

TUŽILAC UERC-RECLAF: Da. Časni Sude, ja moram da vam kažem da ću ja biti ovde samo danas, sledeće nedelje neću biti tu, tako da ukoliko je moguće želela bih sada da se osvrnem na sve svedoke. Sada bih htela da napravim razliku između dva svedoka koja ste vi upravo spomenuli i nekih

drugih. Mi sve ukupno imamo četiri svedoka koji će spominjati ili Mladića ili Šešelja, a to su pripadnici zajedničkog zločinačkog poduhvata i stav za sada je takav da recimo u primeru, kad se radi o svedoku C-1073 taj svedok u poslednjem paragrafu govori o Mladiću i mislimo da svedok o ovome mora da svedoči uživo, a ostalo može da ide po Pravilu 92bis. To isto važi i za svedoka C-1102 koji takođe spominje Mladića i njegovu posetu zatvoru. To se spominje na strani 4, prvi paragraf koji je i poslednji paragraf u izjavi ovog svedoka. Naš je stav da svedok o ovome treba da svedoči uživo, a ostalo može da uđe po Pravilu 92bis. To isto može da se kaže i za svedoka C-1166, to je svedok koji svedoči o napadu na Škabrnju. On spominje i Mladića i njegovu učešće u ovom napadu i njegove korake koji su bili preduzeti. Na strani 3 i na strani 5 izjave se govori o ovome. Prema tome, opet predlažemo da ovo ide uživo, a ostalo po Pravilu 92bis. Onda imamo svedoka C-1186 koji svedoči o tome šta se desilo u Voćinu. Ovaj svedok takođe govori o pripadniku zajedničkog zločinačkog poduhvata, a to je Šešelj. Govori o tome da je on bio prisutan u Voćinu u to vreme. Mi mislimo da ovo treba da se iznese uživo, a ostalo može da ide po Pravilu 92bis.

SUDIJA MEJ: Da vidim da li sam ja dobro zabeležio brojeve. Znači to je svedok C-1073, C-1102, C-1166, C-1186.

TUŽILAC UERC-RECLAF: Tako je, časni Sude.

SUDIJA MEJ: I o ovim stvarima oni će da svedoče uživo, prema tome biće tu za unakrsno ispitivanje.

TUŽILAC UERC-RECLAF: Tako je, časni Sude. A što se tiče ostalih svedoka mi mislimo da oni mogu da uđu po Pravilu 92bis bez unakrsnog ispitivanja. Možda se vi, časni Sude, čudite što nam je potrebno toliko svedoka koji će da svedoče o Škabrnji ali stvar je u tome da svedok koga ste vi prvog spomenuli C-1072 je tek drugi svedok koji govori o drugom događaju u Škabrnji. Prema tome, taj svedok nam je potreban iz tih razloga. Svedok C-1205 je jedini svedok na našem spisku koji govori o tome šta se desilo sa žrtvama u Nadinu. To je jedno manje naselje koje je blizu Škabrnje. Pored toga, treba spomenuti svedoka C-1160. Ovaj svedok govori o objektu za zatvaranje koji se ne odnosi na Škabrnju već na logor "Bjelci" i taj svedok, odnosno o tome je govorio svedok Grujić, to mesto se nalazi, taj logor "Bjelci" se nalazi u Srbiji. Mi smatramo da on takođe može da uđe po Pravilu

92bis bez unakrsnog ispitivanja. Sledeći svedok C-1192 takođe govori o Vočinu, ali on samo govori o mestu izvršenja zločina i ne spominje pripadnike zajedničkog zločinačkog poduhvata. To je sve šta sam ja želela da dodam u ime Tužilaštva.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Imate dva minuta, gospodine Kej (Kay).

PRIJATELJ SUDA KEJ: Ja mogu to da iznesem u dva minuta, jer ja mislim da je stav jasan gledajući odluke Pretresnog veća koje se tiču ovog velikog broja svedoka po Pravilu 92bis. Svi sem svedoka C-1192 imaju dodirnu tačku sa pitanjem koje se tiče JNA i to je ono šta mi ponavljamo sve vreme, a tiče se unakrsnog ispitivanja. Ja se pridržavam ranijih odluka Pretresnog veća koje se tiču detalja koji su uvedeni putem svedočenja svedoka kao što su Babić, C-025 i tako dalje i ja zato sada neću da ponovim one prigovore koje smo mi izneli u januaru ove godine, jer ja imam na umu vaše odluke, ali preostalo pitanje, pitanje koje je i dalje sporno je pitanje JNA iako u slučaju svedoka C-1192 to pitanje ne stoji.

SUDIJA MEJ: Hvala vam. Izvolite, gospodine Miloševiću. Mi sada razmatramo pitanje osam svedoka. Želite li još nešto da dodate sem uobičajenih vaših prigovora? Četiri svedoka ćete sigurno unakrsno da ispitajte, a mi ćemo da odlučimo o ostalim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, ja sam razumeo damu malopre da je objasnila da, objasnila je nešto šta ja prvi put čujem da je postojao neki logor u Srbiji, kaže neki logor "Begejci" u Srbiji i još predlaže da ja unakrsno ne ispitam tog svedoka. Mislim da je to neodrživo, jer se radi o jednom fenomenu koji apsolutno mora da se ispita. A što se tiče mog odnosa prema Pravilu 92bis, ja ne znam kako da kategoričnije i energičnije protestujem protiv upotrebe uopšte takve jedne vrste svedočenja, odnosno pismenog svedočenja koje služi kao paravan i za davanje većeg nivoa neverovatnih i lažnih svedočenja, a i za ograničavanje mog vremena za unakrsno ispitivanje. I jedno i drugo, i energično se tome protivim. A kod ovog konkretnog svedoka ja sam zapanjen uopšte idejom da neko pomene neki logor navodni u Srbiji i još da kaže da ne treba da se ispita svedok nego da se eto uzme to pismeno i da se ide dalje.

SUDIJA MEJ: U redu. Mi ćemo da razmotrimo ovo što je pre moguće. Izvolite, gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS: Ukoliko mi dozvolite, treba mi minut i po da bih vam izneo nešto što se tiče zaštitnih mera. Bilo bi dobro da to uradimo na privatnoj sednici.

SUDIJA MEJ: Idemo na privatnu sednicu.

(privatna sednica)

sekretar: Časni Sude, na otvorenoj smo sednici.

SUDIJA MEJ: Želite li da pokrenete nešto u vezi sa pitanjima sa privatne sednice? Nešto o čemu smo malopre pričali.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Da.

(privatna sednica)